

**Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου
Σχολή Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών
Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Διεθνών Σχέσεων**

**Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
«Παγκόσμια Πολιτική Οικονομία»**

«Ο ρόλος των κοινωνικών υπηρεσιών όσον αφορά στη μείωση των ανισοτήτων σε εποχή οικονομικής κρίσης. Η περίπτωση του Δήμου Κορινθίων».

Λέγγα Παναγιώτα

Κόρινθος, Μάιος 2015

University of Peloponnese
Faculty of Social and Political Relations
Department of Political Science and International Relations

Master Program in
«Global Political Economy»

**«The role of social services in diminishing inequalities at a
time of financial crisis. The case of the Municipality of
Corinth»**

Legga Panagiota

Corinth, May 2015

«Ο ρόλος των κοινωνικών υπηρεσιών όσον αφορά στη μείωση των ανισοτήτων σε εποχή οικονομικής κρίσης. Η περίπτωση του Δήμου Κορινθίων»

Σημαντικοί όροι: Κοινωνικό κράτος, οικονομική κρίση, φτώχεια, ανισότητα, δομές των ΟΤΑ.

Περίληψη

Η παρούσα εργασία εξετάζει το ρόλο των κοινωνικών υπηρεσιών στη μείωση των ανισοτήτων, σε εποχή οικονομικής κρίσης. Παρουσιάζονται και συγκρίνονται οι κοινωνικές δαπάνες στην Ελλάδα και στην Ευρωπαϊκή Ένωση, καθώς και η αποτελεσματικότητά τους.

Στη συνέχεια, η εργασία μελετά πώς οι αποφάσεις που λήφθηκαν με στόχο τη μείωση του ελλείμματος και του χρέους, έχουν μειώσει τις κοινωνικές δαπάνες και τους μισθούς και έχουν αυξήσει τους φόρους. Αυτό συνέβη τη στιγμή που έχουν αυξηθεί οι ανάγκες αρωγής προς τον πληθυσμό λόγω αύξησης της ανεργίας και της φτώχειας. Λόγω της ύφεσης, έχουν αυξηθεί οι πολίτες που χρειάζονται στήριξη και οικονομική βοήθεια, καθώς και όσοι αντιμετωπίζουν μεγάλο κίνδυνο φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού.

Μέσα σε αυτά τα πλαίσια, έχουν έρθει στο προσκήνιο συμπληρωματικές μορφές κοινωνικής πολιτικής, όπως ο πιο ενεργός ρόλος των Δήμων, των φιλανθρωπικών ιδρυμάτων και της ιδιωτικής πρωτοβουλίας. Η εξέταση των δομών κοινωνικής πολιτικής του Δήμου Κορινθίων έδειξε πως ο Δήμος αξιοποιεί στο έπακρο τις αρμοδιότητες που του δόθηκαν, όμως η έλλειψη επαρκούς χρηματοδότησης δεν μπορεί να οδηγήσει στη μείωση της φτώχειας και της ανεργίας των δημοτών του αλλά μόνο να ανακουφίσει παροδικά τους ωφελούμενους και μόνο σε θέματα επιβίωσης.

«The role of social services in diminishing inequalities at a time of financial crisis. The case of the Municipality of Corinth»

Keywords: Social State, economic crisis, poverty, inequality, Municipal social services.

Abstract

The current essay analyses the role of social services in diminishing inequalities, at a time of economic crisis. It starts off with an examination of social spending in Greece and the European Union and continues with their efficiency.

Next, the essay studies how the decisions taken to reduce the budget deficit and the national debt have impacted on social spending and salaries and have increased taxation. This has happened at a time when the number of people facing unemployment and poverty has increased and demands for social help have multiplied exponentially. Because of recession, people's needs have increased in terms of support and financial help when the number of people suffering from poverty and social exclusion has also increased.

Within this context, new forms of complementary social policy have emerged, such as a more active role from Municipalities, charities and private initiatives. The study of the structures aimed at social support in the Municipality of Corinth shows that the Municipality has made the most of the jurisdiction it has been given. However, the lack of sufficient funding cannot lead to a permanent decrease in poverty and unemployment; it can only lead to temporary relief and merely in matters of survival.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα ήθελα να ευχαριστήσω με όλη μου την καρδιά, την επιβλέπουσα καθηγήτριά μου κα Βαθάκου Ευγενία, για την πολύτιμη καθοδήγησή της σε όλη τη διάρκεια της εκπόνησης της διπλωματικής εργασίας. Επίσης θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένειά μου & κυρίως τα παιδιά μου για την υπομονή και την υποστήριξη που μου πρόσφεραν.

<<...επείνασα γαρ, και εδώκατέ μοι φαγείν, εδίψησα, και εποτίσατέ με, ξένος ήμην, και συνηγάγετέ με, γυμνός, και περιεβάλετέ με, ησθένησα και επεσκεψασθέ με....>>

Κατά Ματθαίον, κε' 35-36

Περιεχόμενα

Κατάλογος Πινάκων.....	9
Κατάλογος Διαγραμμάτων-Γραφημάτων	9
Εισαγωγή.....	10
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Το κοινωνικό κράτος ως μοχλός μείωσης των ανισοτήτων	12
1.1. Τα 4 μοντέλα κοινωνικού κράτους	13
1.2. Το κοινωνικό κράτος στην Ελλάδα	14
1.3. Συγκριτικά στοιχεία επιδομάτων	15
1.4. Επίλογος κεφαλαίου.....	17
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Η οικονομική κρίση, η φτώχεια και η ανισότητα	18
2.1. Η οικονομική κρίση	18
2.2. Οι αποφάσεις μείωσης ελλειμμάτων	19
2.3. Οι συνέπειες των πολιτικών αποφάσεων.....	21
2.4.Ορισμός της φτώχειας και της ανισότητας.....	23
2.5.Παρουσίαση της φτώχειας κατά τη διάρκεια της κρίσης	24
2.6. Ανισότητα μπροστά στη μείωση των εισοδημάτων	27
2.7. Η ανισότητα στην υγεία.....	32
2.8. Η ανισότητα στην παιδεία.....	33
2.9.Οι κοινωνικές παροχές δεν επαρκούν στην αντιμετώπιση της κατάστασης	34
2.10. Συμπεράσματα	35
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Οι κοινωνικές υπηρεσίες στο Δήμο Κορινθίων την εποχή της κρίσης	37
3.1. Παρουσίαση δομών κοινωνικών υπηρεσιών των ΟΤΑ.....	37
3.2. Η περίπτωση του Δήμου Κορινθίων.....	39
3.3. Παρουσίαση δομών κοινωνικών υπηρεσιών	40
3.4. Κριτική προσέγγιση του αναδυόμενου μοντέλου.....	45

3.5 Επίλογος κεφαλαίου.....	47
Επίλογος.....	48
Βιβλιογραφία.....	49
Διαδικτυακοί Τόποι/Ιστοσελίδες.....	49
Επιστημονικά άρθρα και μελέτες	50
Λοιπές πηγές	51
Παράρτημα	

Κατάλογος Πινάκων

Αριθμός Πίνακα	Τίτλος Πίνακα	Σελίδα
2.1	Επιλεγμένοι κοινωνικοί δείκτες	27

Κατάλογος Διαγραμμάτων-Γραφημάτων

Αριθμός Διαγράμματος	Τίτλος Διαγράμματος	Σελίδα
1.2	Μέσες αποδοχές σε Ελλάδα και Ευρωζώνη	19
2.2	Ποσοστό ατόμων που βρίσκονται σε κίνδυνο φτώχειας ή κοιν. αποκλεισμού για τα έτη 2011-12	25
3.2	Άτομα κάτω των 60 χρόνων που ζουν σε νοικοκυριά με πολύ χαμηλή ένταση εργασίας	26
4.2	Κατανομή του πλούτου κάθε χώρας	30
5.2	Ανισότητα της κατανομής του πλούτου για το 2012	31
6.2	Πιθανότητες κινδύνου φτώχειας πριν και μετά τις κοινωνικές παροχές για το 2012	34

Εισαγωγή

Από το 1945 και μετά, η Ευρώπη έχει υιοθετήσει μια γενικότερη πολιτική κοινωνικού κράτους: μέσω των φόρων των πολιτών και των ασφαλιστικών κρατήσεων, το κράτος προσφέρει κοινωνικές υπηρεσίες για τους φτωχότερους και για όσους βρίσκονται σε στιγμές δυσκολίας, όπως σε περίπτωση ανεργίας. Απώτερος σκοπός της κοινωνικής πολιτικής είναι οι φτωχότεροι πολίτες να μπορέσουν να εξέλθουν από τη φτώχεια και να γίνουν οικονομικά και κοινωνικά ανεξάρτητοι. Σε κάθε χώρα έχουν θεσπιστεί επιδόματα ανεργίας, επιδοτήσεις και άλλες μορφές αρωγής προς τους ασθενέστερους, ώστε να αμβλυνθούν οι ανισότητες μέσα στην κοινωνία. Ο τρόπος που έχει οργανωθεί το σύστημα κοινωνικών υπηρεσιών στην Ελλάδα μοιράζεται ανάμεσα στο κεντρικό κράτος, τους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ) και τα φιλανθρωπικά ιδρύματα.

Η τρέχουσα οικονομική κρίση έχει μειώσει τις δυνατότητες δράσης του κεντρικού κράτους λόγω των μειωμένων εσόδων του, αλλά και της αύξησης των αναγκών. Με αυτόν τον τρόπο, άλλες μορφές κοινωνικής πολιτικής έχουν έρθει στο προσκήνιο, όπως ο πιο ενεργός ρόλος των δήμων, των φιλανθρωπικών ιδρυμάτων και της ιδιωτικής πρωτοβουλίας. Ο ρόλος της Τοπικής Αυτοδιοίκησης είναι επικουρικός του κεντρικού συστήματος κοινωνικής πολιτικής, αφού οι κοινωνικές δομές αναπτύσσονται είτε μέσω των αρμοδιοτήτων που τους έχουν δοθεί από τη ψήφιση κάποιου νόμου όπως π.χ ο Καλλικράτης, είτε από πρωτοβουλίες εκτάκτου χαρακτήρα που αναπτύσσουν οι ΟΤΑ και οι οποίες έχουν ως σκοπό την προσωρινή ανακούφιση των δημοτών.

Από την αρχή της κρίσης και μέχρι σήμερα, οι πολιτικές λιτότητας και δημοσιονομικής προσαρμογής που υιοθέτησαν οι περισσότερες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης είχαν ως κύριο αποτέλεσμα τη ραγδαία αύξηση της φτώχειας και των ανισοτήτων. Μετά από χρόνια ευμάρειας και οικονομικής ανάπτυξης, οι περισσότερες χώρες υιοθέτησαν πολιτικές μείωσης ελλειμμάτων, πολλές φορές με απότομο και απόλυτο τρόπο. Η μείωση του δημοσίου τομέα, το κλείσιμο των επιχειρήσεων και δομικά προβλήματα του κράτους δυσχέραιναν την κατάσταση και δυσκόλεψαν την ανάκαμψη, η οποία, σε πολλές περιπτώσεις, ακόμα δεν έχει σταθεροποιηθεί.

Από τη μελέτη των σχετικών στατιστικών, θα δειχτεί ότι οι συνέπειες της φτώχειας έγιναν αισθητές σε πολλά επίπεδα: στο εισόδημα των πολιτών, στη δυνατότητα αγοράς αγαθών και υπηρεσιών, καθώς και στην ικανότητα κάλυψης των βασικών αναγκών, συμπεριλαμβανομένης της στέγασης. Επίσης, αυξήθηκε η ανισότητα στην πρόσβαση στην εκπαίδευση και την ολοκλήρωση των σπουδών, με τεράστιες συνέπειες στην μελλοντική εύρεση εργασίας των πολιτών και στις μελλοντικές δυνατότητες επαγγελματικής αποκατάστασης. Ομοίως, πολλά προβλήματα έχουν προκύψει από την αδυναμία πρόσβασης σε υπηρεσίες υγείας για τους ανασφάλιστους πολίτες. Έτσι, η οικονομική κρίση όξυνε την ανισότητα των ευκαιριών για μια καλύτερη ζωή.

Το πρώτο κεφάλαιο αυτής της εργασίας αναλύει τις κοινωνικές παροχές στην Ελλάδα και το Κράτος Πρόνοιας. Στόχος των κοινωνικών παροχών είναι η μείωση των κοινωνικών ανισοτήτων, όμως η Ελλάδα ανέκαθεν υστερούσε σε αυτό το θέμα. Η οικονομική κρίση επιδείνωσε αυτή την κατάσταση, και έτσι η χώρα απομακρύνθηκε από το υπόλοιπο της Ευρωπαϊκής Ένωσης όσον αφορά το κράτος πρόνοιας και την προστασία των αδυνάτων.

Το δεύτερο κεφάλαιο εξετάζει την οικονομική κρίση καθώς και την πραγματικότητα της φτώχειας και της ανισότητας: η οικονομική κρίση παρέχει πρόσφορο έδαφος για την αύξηση της φτώχειας στην Ελλάδα. Αυτό όμως που προκύπτει από την έρευνα και τους αριθμούς είναι ότι η φτώχεια και η απειλή της δεν άγγιξαν με τον ίδιο τρόπο τον πληθυσμό, αλλά οδήγησαν σε εμφανή σημάδια ανισότητας μέσα στον κοινωνικό ιστό.

Το τρίτο κεφάλαιο εξετάζει το παράδειγμα του Δήμου Κορινθίων και πώς ανταποκρίθηκε στις αυξημένες ανάγκες των δημοτών του. Μέσω αυτού του παραδείγματος, προκύπτουν και κάποια χρήσιμα συμπεράσματα για τη μελλοντική οργάνωση των κοινωνικών υπηρεσιών στην Ελλάδα, σε μια νέα βάση, όπου το κεντρικό κράτος παραχωρεί σε μόνιμη βάση αρμοδιότητες στους ΟΤΑ αλλά και όπου οι ΟΤΑ αναλαμβάνουν έκτακτες πρωτοβουλίες πέρα από τα αρμοδιότητές τους.

Η μεθοδολογία που ακολουθεί αυτή η εργασία βασίζεται στην κοινωνική έρευνα και σε ποσοτικά και ποιοτικά στοιχεία. Τα ποσοτικά στοιχεία είναι οι διαθέσιμες στατιστικές έρευνες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου και άλλων ιδρυμάτων ή οργανισμών στην Ελλάδα αλλά και στον κόσμο. Επίσης, τα ποσοτικά στοιχεία προέρχονται από πρωτογενή δεδομένα του Δήμου Κορινθίων. Τα ποιοτικά στοιχεία προέρχονται από μελέτες και έρευνες των υπαρχόντων προβλημάτων της οικονομικής κρίσης και από συνεντεύξεις με διοικητικούς υπαλλήλους του Δήμου Κορινθίων. Είναι αξιοσημείωτο ότι, δεν υπάρχουν επαρκή στατιστικά στοιχεία και δεδομένα από τους ΟΤΑ. Αυτό υποδηλώνει ότι δεν έχει γίνει συστηματική καταγραφή και ανάλυση των αναγκών και των δυνατοτήτων που έχουν οι ΟΤΑ. Πέρα από τα στατιστικά στοιχεία των παραπάνω υπηρεσιών, θα γίνει χρήση και της βιβλιογραφίας γύρω από το θέμα της οικονομικής κρίσης, της φτώχειας, της ανισότητας και του κοινωνικού κράτους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Το κοινωνικό κράτος ως μοχλός μείωσης των ανισοτήτων

Το παρόν κεφάλαιο αναλύει τα τέσσερα διαφορετικά μοντέλα κοινωνικού κράτους όπως αυτά έχουν προκύψει στην Ευρώπη, την ύπαρξη και λειτουργία του ευρύτερου κοινωνικού κράτους, καθώς και τις ιδιωτικές πρωτοβουλίες βοήθειας. Επίσης, συγκρίνει τις υπάρχουσες κοινωνικές πολιτικές στην Ελλάδα και την Ευρωπαϊκή Ένωση και συσχετίζει την αποτελεσματικότητά τους στη διαφυγή από την φτώχεια.

Τα περισσότερα συστήματα κοινωνικής ασφάλισης στην Ευρώπη έχουν θεσπιστεί με παρόμοιο τρόπο με το Ελληνικό. Πέρα από την υγεία και την εξασφάλιση κάποιου εισοδήματος στο τέλος του εργασιακού βίου, πολλές χώρες –συμπεριλαμβανομένης και της Ελλάδας- καθιέρωσαν και άλλα είδη κοινωνικών παροχών για τη μεγαλύτερη και ασφαλέστερη κάλυψη των πολιτών.

Τα συστήματα κοινωνικών παροχών καλύπτουν διάφορες παροχές, ανάλογα με τη χώρα και τον τύπο συστήματος που έχει υιοθετηθεί. Όπου ορίστηκε ενιαίο σύστημα υγείας, οι πολίτες μιας χώρας έχουν πρόσβαση σε όλες τις υπηρεσίες υγείας, με αντάλλαγμα ένα ποσό κοινωνικών κρατήσεων που πληρώνουν μέσω του μισθού τους. Παρομοίως, σε όλες σχεδόν τις χώρες έχει νομοθετηθεί ένα ενιαίο σύστημα δωρεάν παιδείας, που παρέχει πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση για δώδεκα χρόνια, καθώς και δωρεάν πρόσβαση σε πανεπιστημιακή εκπαίδευση. Επίσης, κάποιες χώρες έχουν ορίσει επίδομα κατοικίας, είτε με τη μορφή επιδότησης ενοικίου για πολίτες με χαμηλό εισόδημα, είτε με διαφορετική μορφή, για παράδειγμα παροχή εργατικών κατοικιών. Όσον αφορά στους ηλικιωμένους, υπάρχει πρόνοια για την παροχή υπηρεσιών αρωγής σε οίκους ευγηρίας.

Ο λόγος που οργανώθηκε με αυτόν τον τρόπο το κοινωνικό κράτος ήταν για να παρέχει ένα δίκτυο ασφαλείας στους αδύναμους, ώστε να έχουν τις ίδιες ευκαιρίες στη ζωή, ανεξάρτητα από τις οικονομικές τους δυνατότητες. Επιπλέον, σκοπός του κοινωνικού κράτους είναι να προστατεύσει την ευημερία και την υγεία των πολιτών. Ένας ακόμα στόχος είναι να δίνονται ίσες ευκαιρίες σε πολίτες σε μειονεκτική θέση, για παράδειγμα όσους έχουν μικρό εισόδημα, ώστε να προοδεύσουν και να μπορέσουν να ξεφύγουν από τη φτώχεια. Βασικός στόχος του κοινωνικού κράτους είναι να έχει παραγωγικούς και υγιείς πολίτες.

Ο τρόπος που χρηματοδοτείται το κοινωνικό κράτος είναι μέσω φόρων και κοινωνικών κρατήσεων. Αυτό υποδηλώνει ότι σε περιόδους οικονομικής ανάπτυξης, οι κοινωνικές παροχές του κράτους είναι γενναιόδωρες. Αντίθετα, σε περιόδους λιτότητας οι παροχές είναι μειωμένες λόγω έλλειψης πόρων.

1.1. Τα 4 μοντέλα κοινωνικού κράτους

Στην Ευρώπη έχουν υιοθετηθεί διαφορετικά μοντέλα κοινωνικού κράτους. Η ιστορία και το παρελθόν του κάθε κράτους, καθώς και οι πολιτικές και κοινωνικές εξελίξεις οδήγησαν τις χώρες στην υιοθέτηση συγκεκριμένου μοντέλου κοινωνικού κράτους. Ο τρόπος που αυτά χωρίζονται είναι ο εξής:

- Το **φιλελεύθερο μοντέλο** που συναντάται στη Μεγάλη Βρετανία και σε ΗΠΑ, Αυστραλία και Καναδά. Είναι σύστημα ασφάλισης περιορισμένης κλίμακας,¹ με λίγες παροχές και με περισσότερα κριτήρια για τους ωφελούμενους. Επίσης, πριμοδοτεί την εργασία: για παράδειγμα, για κάποιες συγκεκριμένες παροχές, σημαντική προϋπόθεση είναι η εργασία.
- Το **συντηρητικό μοντέλο** που συναντάται στην ηπειρωτική Ευρώπη (Γαλλία, Γερμανία, Βέλγιο, Αυστρία). Βασικά κριτήρια είναι η κοινωνική τάξη και η κοινωνική θέση. Μεγάλο μέρος των πόρων πηγαίνει σε συντάξεις ενώ μεγάλη σημασία δίνεται σε θέματα ‘κοινωνικής ασφάλειας’ των πολιτών. Αρκετές παροχές είναι ανεξάρτητες από την προϋπόθεση εργασίας.
- Το **κοινωνικό-δημοκρατικό μοντέλο** όπου ισχύει η καθολική κάλυψη² (Σκανδιναβικά κράτη). Είναι ένα κοινωνικό-οικονομικό μοντέλο που βασίζεται στην κοινωνική ασφάλεια και στα χαμηλά κριτήρια για την παροχή κοινωνικών υπηρεσιών. Αυτό το σύστημα επιλέγει ενεργές πολιτικές, όσον αφορά στην αγορά εργασίας για την επανένταξη των ανέργων, ενώ χαρακτηρίζεται και από υψηλό ποσοστό εργασίας στο δημόσιο τομέα.
- Το **νότιο μοντέλο** χαρακτηρίζει τις νότιες χώρες της Ευρώπης (Ελλάδα, Ισπανία, Ιταλία, Πορτογαλία) και είναι το τελευταίο που εγκαθιδρύθηκε (κατά τις δεκαετίες του 70 και 80). Όπως σημειώνει ο Χλέτσος, αυτό το σύστημα, χαρακτηρίζεται από τα εξής³:
 - Ανυπαρξία ελάχιστου εισοδήματος και υψηλός βαθμός μεταβιβαστικών πληρωμών
 - Τον ανισομερή καταμερισμό της κοινωνικής προστασίας απέναντι σε συγκεκριμένους κινδύνους
 - Την ύπαρξη χαρακτηριστικών του μοντέλου του Beveridge στον τομέα της υγείας, δηλαδή την καθολική κάλυψη υγείας για όλους τους πολίτες
 - Την παροχή χαμηλού ποσοστού κοινωνικών υπηρεσιών ευημερίας σε συνδυασμό με την ανάμειξη κρατικών και μη κρατικών θεσμών στην παροχή κοινωνικών υπηρεσιών.
 - Την έντονη παρουσία του πελατειακού χαρακτήρα του συστήματος
 - Τη χαμηλή αποδοτικότητα των παρεχόμενων κοινωνικών υπηρεσιών
 - Τον άνισο και άδικο καταμερισμό του φορολογικού βάρους στις διάφορες επαγγελματικές και κοινωνικές ομάδες.

Ο τρόπος που οργανώθηκε το κράτος από το 1945 και έπειτα είχε ως βασικό άξονα την παροχή κοινωνικών υπηρεσιών σε όλους τους πολίτες, με προτεραιότητα τους πιο αδύναμους. Έτσι, οι παροχές σε επίπεδο εισοδήματος περιλάμβαναν το θεσμό της σύνταξης, ούτως ώστε να μπορεί ένας εργαζόμενος να ζήσει αξιοπρεπώς όταν τελειώσει ο επαγγελματικός του βίος. Άλλη παροχή εισοδήματος είναι το επίδομα ανεργίας για όσους βρίσκονται χωρίς εργασία, το επίδομα για όσους αδυνατούν να εργαστούν

¹Μιχάλης Χλέτσος, Διάλεξη «Οικονομία και κοινωνία: Κεφάλαιο πρώτο: Το κράτος πρόνοιας ως νέος τρόπος οργάνωσης του κοινωνικού»,

http://www.econ.uoi.gr/eeokp/gr/dialekseis_seminaria/seminaria_mathimata/kratos_pronias/ili_mathimatos/kefalαιο_1.pdf σελ. 11

² Στο ίδιο, σελ. 11

³ Στο ίδιο, σελ. 12-13

για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα λόγω προσωρινού προβλήματος υγείας (για παράδειγμα, ατύχημα), το επίδομα για όσους έχουν μόνιμο πρόβλημα υγείας το οποίο δεν τους επιτρέπει να εργαστούν καθόλου και το οικογενειακό επίδομα για οικογένειες με παιδιά, ιδίως για περιπτώσεις οικογενειών με χαμηλό εισόδημα.

1.2. Το κοινωνικό κράτος στην Ελλάδα

Στην Ελλάδα, οι δύο κύριοι πυλώνες της κοινωνικής πολιτικής είναι το Εθνικό Σύστημα Υγείας και η εξασφάλιση σύνταξης μέσω των ασφαλιστικών ταμείων. Οι συνεχείς μεταρρυθμίσεις, όμως, δείχνουν ότι η κοινωνική πολιτική αναπτύχθηκε άναρχα και αργότερα από τις υπόλοιπες Ευρωπαϊκές χώρες. Για παράδειγμα, στη Μεγάλη Βρετανία, το κράτος πρόνοιας άρχισε να οργανώνεται από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα ενώ θεσμοθετήθηκε πλήρως με παροχές υγείας και σύνταξης μεταξύ του 1945 και 1950. Στην Ελλάδα φαίνεται ότι υπήρξε αργοπορημένη ένταξη σε ένα παρόμοιο σύστημα, όπως θα δούμε στη συνέχεια.

1.2.1 Το ΕΣΥ στην Ελλάδα

Το **Εθνικό Σύστημα Υγείας (ΕΣΥ)** θεσμοθετήθηκε το 1982 από τον τότε Υπουργό Υγείας Γιώργο Γεννηματά και είχε ως στόχο την παροχή δωρεάν υπηρεσιών υγείας προς όλους τους πολίτες της Ελλάδας, συμπεριλαμβανομένων της ιατροφαρμακευτικής και νοσηλευτικής περίθαλψης. Το ΕΣΥ οργανώθηκε στη βάση της ίδρυσης κέντρων υγείας και περιφερειακών και νομαρχιακών νοσοκομείων σε όλη την Ελλάδα, με σκοπό την κάλυψη όλου του πληθυσμού, ανεξαρτήτως γεωγραφικής περιοχής. Επίσης, καθορίστηκε η κάλυψη των φαρμάκων με ελάχιστη συμμετοχή των πολιτών στο κόστος τους.

Τα βασικά στοιχεία του ΕΣΥ παρουσιάζονται σε μια μελέτη που εκπόνησε το Εργαστήριο Εφαρμοσμένης Οικονομικής και Κοινωνικής Πολιτικής με τίτλο «*Η Δομή του Συστήματος Υγείας στην Ελλάδα*»⁴:

- **Βασίζεται στην υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση**
- **Έχει πόρους και από τη φορολογία**, επειδή οι πόροι της κοινωνικής ασφάλισης δεν επαρκούν.
- **Παρέχει ισότιμες υπηρεσίες υγείας για την καθολική κάλυψη του πληθυσμού.**
- **Αποσκοπεί στην ανάπτυξη της πρωτοβάθμιας υγείας** –για να απελευθερωθούν τα νοσοκομεία για τους σοβαρά πάσχοντες.

Η ίδια μελέτη τονίζει ότι ενώ υπάρχουν αρκετά πλεονεκτήματα αυτού του συστήματος, υπάρχουν και μειονεκτήματα, όπως η ανάγκη επιπλέον χρηματοδότησης, η αναποτελεσματικότητά του καθώς και η τελική δυσαρέσκεια του πολίτη, ο οποίος εν τέλει δεν νιώθει ότι απολαμβάνει τις υπηρεσίες για τις οποίες θεωρεί ότι έχει συνεισφέρει.

1.2.2 Το Σύστημα Κοινωνικών Ασφαλίσεων στην Ελλάδα

⁴ Εργαστήριο Εφαρμοσμένης Οικονομικής και Κοινωνικής Πολιτικής «*Η Δομή του Συστήματος Υγείας στην Ελλάδα*», Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, http://www.econ.uoi.gr/eeokp/gr/dialekseis_seminaria/seminaria_mathimata/eisagogikes_enies_politiki_igias/ili_mathimatos/kefalaio2.pdf

Η κοινωνική ασφάλιση έχει θεσπιστεί στη βάση υποχρεωτικών ταμείων κοινωνικής ασφάλισης, ανάλογα με το είδος εργασίας του εργαζόμενου. Μέσω των ταμείων πληρώνονται οι ασφαλιστικές εισφορές, οι οποίες καλύπτουν τον εργαζόμενο για θέματα υγείας και σύνταξης. Οι εργαζόμενοι και οι εργοδότες, καθώς και οι επαγγελματίες, καλύπτουν τις ασφαλιστικές εισφορές.

Οι προϋποθέσεις για να πάρει σύνταξη ο εργαζόμενος ποικίλουν ανάλογα με το ταμείο και την έναρξη του επαγγελματικού βίου. Και σε αυτή την περίπτωση οι ασφαλιστικές εισφορές δεν καλύπτουν το κόστος των συντάξεων, οπότε υπάρχει αναγκαστικά συνεισφορά του κρατικού προϋπολογισμού. Αυτή η συνεισφορά τείνει να μειωθεί, όπως έχει συμφωνηθεί με την Τρόικα: «[...] η χρηματοδότηση από τα δημόσια ταμεία και τη γενική φορολογία θα έχει μειωθεί στο ετήσιο ποσό των 8,6 δισ. ευρώ (από τα 21 δισ. που ήταν το 2011 και τα 15 δισ. το 2012)»⁵. Αυτά τα νούμερα οδηγούν σε δύο συμπεράσματα: καταρχήν, όπως και για όλες τις δαπάνες του κρατικού προϋπολογισμού, έτσι και σε αυτό το θέμα έχουν υπάρξει μεγάλες περικοπές, όπως φάνηκε στο πρώτο κεφάλαιο. Επίσης, παρόλη τη μείωση που έχει υπάρξει και θα συνεχιστεί, η κρατική υποστήριξη δεν εξαφανίζεται.

1.3. Συγκριτικά στοιχεία επιδομάτων

Στην περίπτωση της Ελλάδας, τα διάφορα Προγράμματα Δημοσιονομικής Προσαρμογής που συμφωνήθηκαν μεταξύ των Ελληνικών κυβερνήσεων και της λεγόμενης Τρόικας (Διεθνές Νομισματικό Ταμείο – ΔΝΤ, Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα – ΕΚΤ και Κομισιόν) από το 2010 και έπειτα είχαν ως στόχο τη μείωση των εξόδων του κράτους. Μεγάλο μέρος αφορούσε τις κοινωνικές παροχές.

Το Ελληνικό κράτος έχει προσπαθήσει να διατηρήσει τις βασικές κοινωνικές παροχές, αλλά σε πολλούς τομείς η λιτότητα έχει μειώσει δραστικά τις οικονομικές δυνατότητες. Το ποσοστό κοινωνικών παροχών για οικογένειες και παιδιά είναι 1,8% όταν ο μέσος όρος των 27 χωρών της ΕΕ είναι 2,2%⁶. Σε αυτό πρέπει να τονιστεί η οικονομική κατάσταση της Ελλάδας και ο αριθμός των ανθρώπων που έχουν ανάγκη την κοινωνική πρόνοια. Άρα, ενώ αυξάνεται ποσοτικά η ανάγκη για οικονομική υποστήριξη, το κράτος ξοδεύει λιγότερα.

Ένα άλλο χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η πρόσβαση σε παιδικούς σταθμούς: στην Ελλάδα, το 19% των παιδιών κάτω των 3 ετών πηγαίνει σε παιδικό σταθμό έναντι 30% στην ΕΕ⁷. Έτσι, οι περισσότερες οικογένειες αναγκάζονται να βασίζονται σε μέλη της οικογένειας για τη φύλαξη των παιδιών τους. Άλλη συνέπεια αυτού του γεγονότος είναι ότι υπάρχουν γονείς που έχουν ανάγκη να εργαστούν αλλά δυσκολεύονται να βρουν δουλειά αφού πρέπει να φροντίζουν τα παιδιά. Έτσι, είτε η οικογένεια ζει με μικρότερο εισόδημα – αφού δουλεύει μόνο ο ένας γονιός – είτε ο γονιός αποδέχεται μερική εργασία η οποία δεν αποφέρει μεν ικανοποιητικό μισθό, αλλά αφήνει αρκετό χρόνο για τη φροντίδα του παιδιού. Και στις δύο περιπτώσεις, το εισόδημα της οικογένειας είναι μειωμένο και μπορεί να οδηγήσει σε φτώχεια και κοινωνική περιθωριοποίηση.

⁵ Η Καθημερινή, «Μονόδρομος η ρήτρα μηδενικού ελλείμματος και στις κύριες συντάξεις», <http://www.kathimerini.gr/772875/article/oikonomia/ellhnikh-oikonomia/monodromos-h-rhtra-mhdenikoy-elleimματος-kai-stis-kyries-syntaxes>

⁶ European Union, “European Platform for Investing in Children”, http://europa.eu/epic/countries/greece/index_en.htm

⁷ European Union, “European Platform for Investing in Children”, http://europa.eu/epic/countries/greece/index_en.htm

Στις κοινωνικές παροχές οικογενειών και παιδιών, έχει ενδιαφέρον να συγκρίνουμε την Ελλάδα με άλλα Ευρωπαϊκά συστήματα. Η Δανία ξοδεύει το 4,2% του προϋπολογισμού της σε οικογενειακές παροχές, το μεγαλύτερο ποσοστό σε όλη την Ε.Ε. Η Σουηδία ξοδεύει 3,1% για αυτό τον σκοπό⁸ και η Ελλάδα 1,8%, όπως παρουσιάσαμε παραπάνω. Το οικογενειακό επίδομα για παιδιά ανέρχεται στη Δανία σε 189 ευρώ μηνιαίως όταν στην Ελλάδα αυτό το ποσό ανέρχεται σε 50 ευρώ⁹, στη Σουηδία στα 122 ευρώ¹⁰ και στη Γαλλία στα 184 ευρώ¹¹.

Στο θέμα του επιδόματος ανεργίας, οι όροι στην Ελλάδα έχουν γίνει πιο αυστηροί τα τελευταία χρόνια. Καλύπτονται οι υπάλληλοι που έχουν εργαστεί τα τελευταία 2 έτη ενώ αποκλείονται οι αυτοαπασχολούμενοι. Το επίδομα ανεργίας ανέρχεται σε 360 ευρώ, αυξανόμενο κατά 10% για κάθε παιδί, και είναι πληρωτέο για 12 μήνες. Από την 1η Ιανουαρίου 2013, η παροχή του επιδόματος ανεργίας στην Ελλάδα δίνεται με ακόμα πιο δύσκολους όρους: για να δικαιούται ένας άνεργος το επίδομα ανεργίας, δεν πρέπει να το έχει λάβει για παραπάνω από 450 μέρες τα τελευταία 4 χρόνια. Ως συνέπεια αυτής της πολιτικής, προκύπτει ότι ενώ το 2010 ποσοστό 36% των ανέργων δικαιούνταν το επίδομα ανεργίας, το 2013 μόνο 12,5% των ανέργων κάλυπταν τις προϋποθέσεις και λάμβαναν το επίδομα¹². Το αποτέλεσμα είναι ότι οι άνεργοι αδυνατούν να επιβιώσουν με το επίδομα ανεργίας.

Η σύγκριση με άλλες χώρες είναι δυσμενής για την Ελλάδα: στη Γαλλία, το ύψος του επιδόματος ανεργίας εξαρτάται από το μισθό του υπαλλήλου για τους 12 τελευταίους μήνες πριν μείνει άνεργος. Κατά μέσο όρο, ο Γάλλος άνεργος λαμβάνει 1.100 ευρώ μηνιαίως. Στη Γερμανία, οι άνεργοι λαμβάνουν το 60% του καθαρού μισθού τους ως επίδομα ανεργίας ενώ στην Ιταλία λαμβάνουν μέχρι το 75% του προηγούμενου μισθού τους για διάστημα μέχρι 16 μήνες. Στην Ολλανδία, οι άνεργοι λαμβάνουν το 75% του μισθού τους για τους πρώτους 2 μήνες ανεργίας και μετέπειτα το 70% για το πολύ 38 μήνες.

Πρόσφατα μέτρα ενίσχυσης του κοινωνικού δικτύου ασφαλείας αφορούν την πιλοτική εφαρμογή του ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος. Αυτό θεσμοθετήθηκε σε 13 Δήμους της Ελλάδας, έναν σε κάθε περιφέρεια της χώρας και αφορά στη Δράμα, Έδεσσα, Γρεβενά, Ιωάννινα, Λευκάδα, Καρδίτσα, Χαλκίδα, Καλλιθέα, Μεσολόγγι, Τρίπολη, Σύρο, Σάμο και Μαλεβίζι Κρήτης. Σκοπός είναι να επεκταθεί σε ολόκληρη τη χώρα το 2015. Πρόκειται για ένα σημαντικό βήμα για την προστασία των φτωχότερων και είναι μια δράση που υπάρχει στις περισσότερες Ευρωπαϊκές χώρες.

Αυτό που απορρέει από τα παραπάνω είναι ότι καιρία σημασία έχει η ύπαρξη –στο παρελθόν ή στο παρόν- εργασίας. Ο πολίτης που είτε δουλεύει μη ασφαλισμένος είτε είναι μακροχρόνια άνεργος δεν καλύπτεται πλήρως από τις κοινωνικές δομές.

⁸ European Union, “*European Platform for Investing in Children*”, http://europa.eu/epic/countries/sweden/index_en.htm

⁹ European Union, “*European Platform for Investing in Children*”, http://europa.eu/epic/countries/greece/index_en.htm

¹⁰ European Union, “*European Platform for Investing in Children*”, http://europa.eu/epic/countries/sweden/index_en.htm

¹¹ European Union, “*European Platform for Investing in Children*”, http://europa.eu/epic/countries/france/index_en.htm

¹² Απόσπασμα από την Έκθεση του Γραφείου Προϋπολογισμού της Βουλής «*Δημοσιονομική προσαρμογή: πόσο δίκαιη είναι η κατανομή των βαρών;*», με ημερομηνία 24/09/2014 και όπως αυτή παρουσιάζεται στο <http://www.taxheaven.gr/news/news/view/id/20514>

1.4. Επίλογος κεφαλαίου

Το κράτος πρόνοιας χτίστηκε με σκοπό την άμβλυση των κοινωνικών ανισοτήτων και την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού και της φτώχειας. Αυτό που δείχνουν οι παραπάνω αριθμοί, όμως, είναι ότι ανέκαθεν η Ελληνική πολιτεία διέθετε σχετικά λίγα χρήματα για επιδόματα πρόνοιας και για τη στήριξη των πιο αδύναμων. Η σύγχρονη οικονομική κρίση επιδείνωσε περαιτέρω την υφιστάμενη κατάσταση. Σαν αποτέλεσμα, η αρωγή προς τους οικονομικά ασθενέστερους μειώθηκε. Η χώρα απομακρύνθηκε από το υπόλοιπο της Ευρωπαϊκής Ένωσης όσον αφορά το κράτος πρόνοιας και την προστασία των αδυνάτων, ακριβώς τη στιγμή που αυτοί τη χρειάζονται περισσότερο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Η οικονομική κρίση, η φτώχεια και η ανισότητα

Σε αυτό το κεφάλαιο θα αναλυθούν η οικονομική κρίση και οι επιλογές της Ελληνικής κυβέρνησης όσον αφορά στις πολιτικές λιτότητας, με άξονα τις μειώσεις δαπανών με στόχο την αύξηση των εσόδων και τη συρρίκνωση του κοινωνικού κράτους.

2.1. Η οικονομική κρίση

Η οικονομική κρίση που άρχισε να ξετυλίγεται το 2008 με την κατάρρευση της Αμερικανικής τράπεζας επενδύσεων *Lehman Brothers*, χτύπησε την Ευρώπη το 2009. Πολλές ευρωπαϊκές χώρες, συμπεριλαμβανομένης της Ελλάδας, είχαν μεγάλα ελλείμματα του κρατικού προϋπολογισμού, τα οποία καλύπτονταν μέχρι τότε με δάνεια που αύξαιναν το δημόσιο χρέος. Σύμφωνα με τη συνθήκη του Μάαστριχτ, οι χώρες-μέλη του ευρώ οφείλουν να έχουν δημόσιο χρέος μέχρι 60% του ΑΕΠ. Οι περισσότερες χώρες του Ευρώ είχαν και έχουν ξεπεράσει αυτό το όριο. Η οικονομική κρίση ανάγκασε πολλές χώρες να μειώσουν δραστικά τους ελλειμματικούς προϋπολογισμούς τους και να σταθεροποιήσουν το δημόσιο χρέος τους.

Την οικονομική κρίση συνόδευσε η πιστωτική κρίση. Λόγω της ραγδαίας μείωσης της παγκόσμιας ρευστότητας, οι τράπεζες οδηγήθηκαν σε δραστική μείωση των πιστώσεων σε νοικοκυριά και επαγγελματίες. Τα πιστωτικά ιδρύματα αδυνατούσαν να βρουν χρήματα με χαμηλό επιτόκιο, οπότε αύξησαν τα επιτόκια των δανείων και μείωσαν τα δάνεια που ήταν διατεθειμένα να παρέχουν¹³.

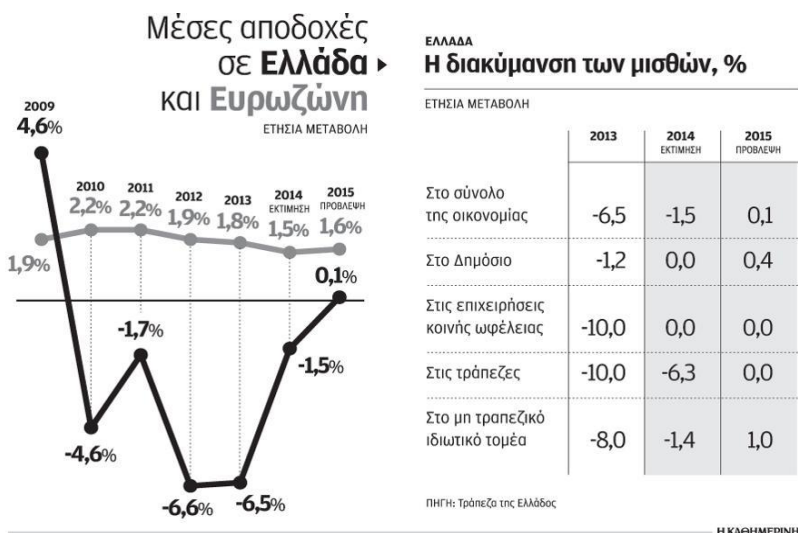
Αυτό είχε ως κατάληξη το κλείσιμο πολλών επιχειρήσεων και τη μεγάλη αύξηση των ανέργων που προέρχονταν από τον ιδιωτικό τομέα. Όσες επιχειρήσεις κατάφεραν να επιβιώσουν, χαμήλωσαν τους προσφερόμενους μισθούς για να ανταπεξέλθουν στη χαμηλότερη ζήτηση και στα αυξημένα φορολογικά έξοδα¹⁴.

¹³ Τράπεζα της Ελλάδος, Έκθεση του διοικητή για το 2013, <http://www.bankofgreece.gr/BogEkdoseis/ekthdkth2013.pdf>, σελίδα 34

¹⁴ Η Καθημερινή, «Φρενάρει η μείωση των μισθών το 2014, αυξάνονται το 2015», <http://www.kathimerini.gr/796140/article/oikonomia/ellhnikh-oikonomia/frenarei-h-ptwsh-mis8wn-to-2014-ay3anontai-to-2015>

Γράφημα 1.2

Μέσες αποδοχές σε Ελλάδα και Ευρωζώνη

Πηγή: Η Καθημερινή, <http://www.kathimerini.gr/796140/article/oikonomia/ellhnikh-oikonomia/frenarei-h-ptwsh-mis8wn-to-2014-ay3anontai-to-2015>

Η πιστωτική συρρίκνωση οδηγεί σε μείωση της οικονομικής δραστηριότητας¹⁵. Μέρος της πιστωτικής λιτότητας ήταν και η μεγάλη μείωση των προσφερόμενων δανείων προς καταναλωτές¹⁶. Άμεσο αποτέλεσμα αυτών των αποφάσεων ήταν η μείωση της ιδιωτικής κατανάλωσης, που τροφοδότησε περισσότερο το φαύλο κύκλο της λιτότητας¹⁷.

2.2. Οι αποφάσεις μείωσης ελλειμμάτων

Η βασική πολιτική που κλήθηκε να υιοθετήσει η Ελλάδα βάσει του Μνημονίου που υπέγραψε την άνοιξη του 2010¹⁸, αποσκοπούσε στη μείωση του ελλείμματος μέσω μιας πολιτικής λιτότητας που συνδύαζε αύξηση των φόρων με μείωση των κρατικών δαπανών. Το βραχυπρόθεσμο αποτέλεσμα των πολιτικών λιτότητας ήταν η μεγάλη πτώση της ανάπτυξης και η σημαντική αύξηση της ανεργίας¹⁹. Πολλές Ευρωπαϊκές χώρες όπως η Πορτογαλία, η Ισπανία, η Ιταλία ή η Ελλάδα υιοθέτησαν πολιτικές λιτότητας. Τα νούμερα που παρουσιάζονται αφορούν την Ελληνική οικονομία, όμως παρόμοια αποτελέσματα επέφεραν οι πολιτικές λιτότητας στις άλλες χώρες.

¹⁵ Τράπεζα της Ελλάδος, Έκθεση του διοικητή για το 2013, <http://www.bankofgreece.gr/BogEkdoseis/ekthdkt2013.pdf>

¹⁶ Στο ίδιο

¹⁷ Στο ίδιο

¹⁸ Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, Αρ. Φύλλου 65, 6 Μαΐου 2010 http://www.ktpae.gr/pdf/D_7_N_3845_2010.pdf

¹⁹ ΕΛΣΤΑΤ, «Δελτίο Τύπου 9 Φεβρουαρίου 2012», http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/BUCKET/A0101/PressReleases/A0101_SJO02_DT_MM_11_2011_01_F_GR.pdf

Η Ελληνική κυβέρνηση επέλεξε τη μείωση των κρατικών δαπανών μέσω συγκεκριμένων μέτρων, που είχαν σκοπό να ελαχιστοποιήσουν τα κρατικά έξοδα. Μέρος αυτής της μείωσης είναι η **μείωση των δαπανών παιδείας**. Το Κέντρο Ανάπτυξης Εκπαιδευτικής Πολιτικής και η ΓΣΕΕ έχουν παρουσιάσει μια μελέτη «*Δημόσιες και ιδιωτικές δαπάνες εκπαίδευσης σε περιβάλλον κρίσης*», όπου τονίζουν ότι στην Ελλάδα, ενώ το 2008 οι δημόσιες δαπάνες παιδείας ανέρχονταν στο 3,30% του Ελληνικού ΑΕΠ, το 2013 το ποσοστό είχε μειωθεί στο 2,78% του ΑΕΠ. Οι κυβερνητικές αποφάσεις σε αυτόν τον τομέα περιλαμβάνουν τη μείωση του αριθμών των καθηγητών, των θέσεων σε βρεφονηπιακούς σταθμούς και νηπιαγωγεία, των δαπανών για τα πανεπιστήμια καθώς και των κονδυλίων έρευνας. Αν συνυπολογιστεί η συρρίκνωση του ΑΕΠ μέσα σε αυτά τα πέντε χρόνια, η μείωση είναι μεγαλύτερη σε απόλυτους αριθμούς: αν μετρηθεί με βάση το πολύ μεγαλύτερο ΑΕΠ του 2008, το ποσοστό του ΑΕΠ που δίνεται στην παιδεία πέφτει στο 2,20% αντί για 2,78%²⁰.

Ένα άλλο κρατικό έξοδο που έχει μειωθεί είναι οι **δαπάνες υγείας**. Η ΕΛΣΤΑΤ εμφανίζει τις δημόσιες δαπάνες από το 2009 έως και το 2012 να έχουν μειωθεί κατά 25%²¹. Μέρος των μέτρων λιτότητας είναι οι χαμηλότερες καλύψεις σε ασθενείς, η χαμηλότερη φαρμακευτική κάλυψη και η μεγαλύτερη συμμετοχή στα φάρμακα, η μείωση των μισθών των δημοσίων γιατρών, το κλείσιμο νοσοκομείων –συνήθως περιφερειακών-, οι μικρότερες παροχές προληπτικής υγείας και η μεγαλύτερη συμμετοχή των ασθενών στις δαπάνες υγείας²².

Οι δαπάνες κοινωνικής πρόνοιας είναι ένας άλλος οικονομικός τομέας όπου το κράτος επέλεξε να κάνει περικοπές. Το Γραφείο Προϋπολογισμού της Βουλής παρουσιάζει μια μελέτη με τίτλο «*Δημοσιονομική προσαρμογή: Πόσο δίκαιη είναι η κατανομή των βαρών;*»²³. Σε αυτήν, τονίζεται ότι «*[τ]ο τακτικό επίδομα ανεργίας, το κύριο εργαλείο που διαθέτει το σύστημα, χορηγείται μόνο σε όσους πληρούν τις (αρκετά απαιτητικές) προϋποθέσεις ασφάλισης, ενώ διαρκεί το πολύ 12 μήνες [...] Μάλιστα, από το 2011, η συνολική διάρκεια επιδότησης σε μια περίοδο τεσσάρων ετών δεν μπορεί να υπερβαίνει έναν ορισμένο αριθμό ημερών ο οποίος ισούται με 450 το 2013 (και μειώνεται σε 400 το 2014). Επί πλέον, η μείωση του κατώτατου μισθού κατά 22% τον Φεβρουάριο 2012 συμπαρέσυρε και το τακτικό επίδομα ανεργίας (η αξία του οποίου μειώθηκε από €454 σε €360 το μήνα). Παράλληλα, το ποσοστό κάλυψης του τακτικού επιδόματος ανεργίας μειώνεται σταθερά. Σύμφωνα με τα στοιχεία του ΟΑΕΔ (2014), το 2010, όταν ο αριθμός των ανέργων ήταν 624 χιλιάδες, οι δικαιούχοι του επιδόματος ήταν 224 χιλιάδες (ποσοστό 36%). Αντίθετα, το 2013, παρόλο που ο αριθμός των ανέργων είχε φτάσει το 1 εκατομμύριο 346 χιλιάδες, ο αριθμός όσων ελάμβαναν τακτικό επίδομα ανεργίας είχε μειωθεί σε 169 χιλιάδες (12,5% του συνόλου).*»²⁴

Τμήμα των δαπανών κοινωνικής πρόνοιας που μειώθηκαν ήταν το ύψος του επιδόματος ανεργίας ή η διάρκεια πληρωμής του εν λόγω επιδόματος. Άλλα επιδόματα (φτώχειας, αναπηρίας κτλ) μειώθηκαν σε ύψος ή καλύπτουν μικρότερο πληθυσμό, αφού τα κριτήρια χορήγησης έγιναν πιο αυστηρά. Παρόμοιες είναι οι μειώσεις σε επιδόματα αναπηρίας, ΕΚΑΣ και άλλες μορφές κοινωνικής προστασίας.

²⁰ Στο ίδιο

²¹ ΕΛΣΤΑΤ, «*Δελτίο τύπου 31 Μαρτίου 2014*»,

http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/BUCKET/A2103/PressReleases/A2103_SHE35_DT_AN_00_2012_01_F_GR.pdf, σελίδα 3

²² Στο ίδιο

²³ Μασσαγγάνης Μάνος, Γραφείο Προϋπολογισμού της Βουλής, «*Δημοσιονομική προσαρμογή: Πόσο δίκαιη είναι η κατανομή των βαρών;*», 24 Σεπτεμβρίου 2014, <http://www.taxheaven.gr/news/news/view/id/20514>

²⁴ Στο ίδιο

Παράλληλα με τις μειώσεις δαπανών, η Ελληνική κυβέρνηση προχώρησε σε αύξηση των φόρων για να μειώσει το έλλειμμα του προϋπολογισμού. Ανάμεσα σε αυτές τις αυξήσεις, περιλαμβάνονται η αύξηση της φορολογίας εισοδήματος, η κατάργηση των φορολογικών απαλλαγών, η επιβολή εισφοράς αλληλεγγύης, η αύξηση των συντελεστών ΦΠΑ, η σημαντική αύξηση φορολογίας σε καπνό, οινόπνευματώδη και πετρέλαιο²⁵ και η αύξηση φορολογίας ακινήτων.

Ως προς τις μειώσεις μισθών και συντάξεων στο Δημόσιο, καταργήθηκαν ο 13^{ος} και 14^{ος} μισθός και σύνταξη, καταργήθηκαν ή μειώθηκαν τα επιδόματα, καταργήθηκε η αύξηση μισθών ανάλογα με τα χρόνια προϋπηρεσίας και ορίστηκε ανώτατος μισθός για τους δημόσιους υπαλλήλους. Σύμφωνα με τη μελέτη του Wirtschafts- und Sozialwissenschaftliche Institut (WSI), οι μισθοί στο Ελληνικό δημόσιο μειώθηκαν συσσωρευτικά μεταξύ 29% και 37%, ανάλογα με τη θέση του εργαζόμενου, ανάμεσα στο 2009 και το 2013²⁶. Τέλος, υπήρξε μεγάλη μείωση των Δημοσίων Επενδύσεων, η οποία έχει ως αποτέλεσμα τη χαμηλότερη ανάπτυξη της οικονομίας και τη δυσκολία μελλοντικής ανάκαμψης: ενώ το 2008 το πρόγραμμα δημοσίων επενδύσεων (ΠΔΕ) ανερχόταν στα 9,2 δις ευρώ²⁷, το ποσό αυτό έπεσε στα 6,8 δις το 2013²⁸.

2.3. Οι συνέπειες των πολιτικών αποφάσεων.

Οι αποφάσεις που ελήφθησαν για τη μείωση του ελλείμματος του προϋπολογισμού είχαν ως αποτέλεσμα τη μείωση του Ελληνικού ΑΕΠ από το 2008 μέχρι το 2014 κατά 23,2%.

Όσον αφορά την ανεργία, αυτή έφτασε στο 27,8% του ενεργού πληθυσμού το 1ο τρίμηνο του 2014 έναντι 8% το 2008²⁹. Ο συνολικός άνεργος πληθυσμός προσέγγισε τους 1,4 εκατομμύρια πολίτες το πρώτο εξάμηνο του 2014³⁰.

Αυτά τα νούμερα πρέπει να ληφθούν μέσα στο πλαίσιο της γενικότερης οικονομικής κατάστασης. Σύμφωνα με εφημερίδες, άρθρα και παρουσιάσεις, υπάρχουν αρκετοί ιδιωτικοί υπάλληλοι που δεν πληρώνονται στην ώρα τους από την εταιρεία τους, αλλά δεν λογίζονται ως άνεργοι. Δεν έχουν όμως αγοραστική δύναμη και δεν μπορούν να ανταποκριθούν στις οικονομικές υποχρεώσεις τους. Επίσης, αρκετοί από τους αυτοαπασχολούμενους που διέκοψαν την επαγγελματική τους λειτουργία δεν μπορούν να εγγραφούν ως άνεργοι και έτσι δεν καταμετρώνται. Τέλος, κάποιοι άνεργοι απλά σταμάτησαν να προσπαθούν να βρουν δουλειά και δεν ξαναεγγράφηκαν στα μητρώα του ΟΑΕΔ.

²⁵ Στο ίδιο

²⁶ Wirtschafts- und Sozialwissenschaftliche Institut (WSI), <http://www.wiwi-treff.de/home/index.php?mainkategorie=1&ukategorie=13&sid=50&artikelid=1385&pagenr=0>

²⁷ Παρουσίαση προϋπολογισμού 2008 από τον Υπουργό Οικονομικών, <http://glotta.ntua.gr/posdep/Epitroph/2008-pro-budget.pdf> σελίδα 22

²⁸ Η Καθημερινή, «6,8 δις ευρώ για το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων», <http://www.kathimerini.gr/504319/article/oikonomia/ellhnikh-oikonomia/68-dis-eyrw-gia-to-programma-dhmosiwn-ependysewn>

²⁹ ΕΛΣΤΑΤ, «Δελτίο Τύπου 9 Φεβρουαρίου 2012», http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/BUCKET/A0101/PressReleases/A0101_SJO02_DT_MM_11_2011_01_F_GR.pdf

³⁰ ΕΛΣΤΑΤ, «Δελτίο Τύπου 18 Σεπτεμβρίου 2014», http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/BUCKET/A0101/PressReleases/A0101_SJO01_DT_QQ_02_2014_01_F_GR.pdf σελίδα 1

Το κατά κεφαλήν εισόδημα των Ελλήνων το 2013 αντιπροσώπευε το 75% του Ευρωπαϊκού κατά κεφαλήν εισοδήματος (για την ΕΕ των 28)³¹, όταν το αντίστοιχο ποσοστό για το 2008 ανερχόταν στο 93%³². Επίσης, οι μειώσεις μισθών και η μείωση του κατώτατου μισθού από 751 ευρώ σε 586 ευρώ μηνιαίως και ακόμα χαμηλότερα για τους κάτω των 25 ετών, οδηγούν σε αδυναμία των νοικοκυριών στην κάλυψη βασικών αναγκών.

Επακόλουθο είναι να υπάρχει **αδυναμία κάλυψης στεγαστικών δανείων**³³ λόγω της μείωσης του διαθέσιμου εισοδήματος ή/και την απόλυτη εκμηδένιση του εισοδήματος λόγω ανεργίας. Ενδεικτικό αυτού του προβλήματος είναι ότι η Τρόικα συνέχισα θέτει στο τραπέζι τη συζήτηση για πλειστηριασμούς της πρώτης κατοικίας των πολιτών που αδυνατούν να ανταπεξέλθουν στις δανειακές τους υποχρεώσεις³⁴. Αυτό το θέμα όμως ξεσηκώνει την άρνηση σχεδόν σύσσωμης της πολιτικής ηγεσίας και της αντιπολίτευσης³⁵. Παράλληλα, λόγω της απώλειας εργασίας, **ο αριθμός των ανασφάλιστων ατόμων έχει αυξηθεί σημαντικά**³⁶. Είναι τεκμήριο της γενικής αποδιοργάνωσης της αγοράς εργασίας ότι ακόμα δεν είναι ξεκάθαρο πόσοι είναι οι ανασφάλιστοι πολίτες – ο αριθμός εκτιμάται ανάμεσα στους 1.900.000 και 2.400.000 πολίτες³⁷.

Όσον αφορά στο θέμα της υγείας, υπήρξε αύξηση της ανασφάλιστης εργασίας λόγω της οικονομικής κρίσης³⁸, την οποία προφανώς οι εργαζόμενοι αναγκάζονται να αποδεχτούν, ως ύστατη λύση κάλυψης κάποιων βασικών αναγκών.

Όπως φαίνεται από τα παραπάνω στοιχεία, οι ληφθείσες αποφάσεις είχαν ως αποτέλεσμα τη διόγκωση της φτώχειας και την αύξηση της ανισότητας.

³¹ Ευρωπαϊκή Στατιστική Υπηρεσία,

<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tec00114>

³² Ευρωπαϊκή Στατιστική Υπηρεσία,

<http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tec00114&plugin=1>

³³ Η Καθημερινή, «Εκρηκτική η αύξηση των «κόκκινων» δανείων νοικοκυριών, επιχειρήσεων», Ευγενία Τζώρτζη <http://www.kathimerini.gr/481103/article/oikonomia/ellhnikh-oikonomia/ekrhktikh-h-ay3hsh-twn-kokkinwn-daneiwn-noikokyriwn-epixeirhsewn>

³⁴ Η Καθημερινή, «Τα «κόκκινα δάνεια» στο τραπέζι της τρόικας», Ευγενία Τζώρτζη

<http://www.kathimerini.gr/786145/article/oikonomia/ellhnikh-oikonomia/ta-kokkina-daneia-sto-trapezi-ths-troikas>

³⁵ Η Καθημερινή, «Βουλή: Αντιδράσεις για την άρνηση στην παράταση αναστολής των πλειστηριασμών»,

<http://www.kathimerini.gr/42520/article/epikairothta/politikh/voylh-antidraseis-gia-thn-arnhsh-sthn-paratash-anastolhs-twn-pleisthriasmwn>

³⁶ Η Καθημερινή, «Δωρεάν φάρμακα σε ανασφάλιστους», Πέννυ Μπουλούτζα

<http://www.kathimerini.gr/763865/article/epikairothta/ellada/dwrean-farmaka-se-anasfalistoys>

³⁷ Στο ίδιο.

³⁸ Η Καθημερινή, «Αυξήθηκαν οι νέες προσλήψεις αλλά και η ανασφάλιστη εργασία το α' τρίμηνο», Κοψίνη Χριστίνα <http://www.kathimerini.gr/488704/article/oikonomia/ellhnikh-oikonomia/ay3h8hkan-oi-nees-proslhveys-alla-kai-h-anasfalisth-ergasia-to-a-trimhno>

2.4.Ορισμός της φτώχειας και της ανισότητας

Οικονομολόγοι όπως ο Galbraith, ο Sen ή ο Townsend έχουν προτείνει διάφορες περιγραφές του όρου ‘φτώχεια’³⁹. Το κοινό χαρακτηριστικό όλων των ορισμών είναι η στέρηση αγαθών και υπηρεσιών και η αδυναμία κάλυψης βασικών ανθρώπινων αναγκών. Σε πολλούς ορισμούς υφίσταται και η έννοια της συγκριτικής φτώχειας, όπου το φτωχό άτομο συγκρίνεται με τους υπόλοιπους πολίτες της χώρας. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, μέτρο σύγκρισης είναι το κοινωνικό σύνολο, ο εθνικός τρόπος ζωής καθώς και ο κοινωνικός περίγυρος. Έτσι, η έννοια της φτώχειας παίρνει ως βάση το επίπεδο ανάπτυξης μιας χώρας: όσο αναπτύσσεται μια χώρα, τόσο αλλάζει ο τρόπος ζωής των κατοίκων και οι προσδοκίες τους ως προς την επίτευξη ενός ικανοποιητικού τρόπου διαβίωσης. Για παράδειγμα, μπορεί το 1995 η κατοχή κινητού τηλεφώνου να χαρακτηριζόταν ως πολυτέλεια και να μην κατατασσόταν στις άμεσες ανάγκες των ατόμων, όμως το 2014 μπορεί να θεωρηθεί ως κάτι επιβεβλημένο. Με τον τρόπο αυτό, η έννοια της φτώχειας και της κάλυψης βασικών αναγκών μεταβάλλεται συνεχώς.

Το Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών (ΕΚΚΕ) παρουσίασε το 2012 μια εκτενή μελέτη με τίτλο «Νέα φτώχεια και κοινωνικός αποκλεισμός», η οποία επιδείκνυε την κατάσταση της Ελληνικής κοινωνίας. Μέρος της μελέτης ήταν ο ορισμός του όρου ‘φτώχεια’. Για τις ανάγκες της παρούσας, επιλέχτηκε ως ορισμός της φτώχειας αυτός που υιοθετείται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή:

«Οι άνθρωποι θεωρούνται ότι διαβιών σε συνθήκες φτώχειας, εάν το εισόδημα και οι πόροι τους είναι τόσο ανεπαρκείς ώστε να αποκλειστούν από ένα βιοτικό επίπεδο, αποδεκτό στην κοινωνία που ζουν. Μπορούν να εμφανίζουν πολλαπλά μειονεκτήματα λόγω ανεργίας, χαμηλού εισοδήματος, φτωχών συνθηκών στέγασης, ανεπαρκούς υγειονομικής περίθαλψης και εμποδίων στη δια βίου μάθηση, στον πολιτισμό, στον αθλητισμό και στην αναψυχή. Είναι συχνά αποκλεισμένοι και περιθωριοποιημένοι από τη συμμετοχή σε δραστηριότητες (οικονομικές, κοινωνικές και πολιτιστικές) που είναι ο κανόνας για άλλους ανθρώπους και η πρόσβασή τους στα θεμελιώδη δικαιώματα μπορεί να είναι περιορισμένη⁴⁰».

Η έρευνα τονίζει ότι «ο ορισμός αυτός, αδρά υπογραμμίζει τη διαδικασία της κοινωνικής ένταξης στην ΕΕ. Από αυτό το σημείο εκκίνησης, η φτώχεια έχει δύο βασικά στοιχεία: τη φτώχεια που οφείλεται σε ανεπαρκείς πόρους και την αδυναμία πρόσβασης και συμμετοχής σε αγαθά, υπηρεσίες και δραστηριότητες».⁴¹

Η Ευρωπαϊκή Στατιστική Υπηρεσία (Eurostat) υπολογίζει εννέα δείκτες υλικής στέρησης, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνονται η στέγαση (λογαριασμοί, δάνεια, ενοίκιο), η θέρμανση, η αντιμετώπιση έκτακτων αναγκών, η ικανοποιητική διατροφή, οι διακοπές και η κατοχή και χρήση ΙΧ⁴². Ένα άτομο χαρακτηρίζεται φτωχό αν δεν μπορεί να ανταπεξέλθει σε τέσσερις από τους εννέα δείκτες στέρησης. Αυτό αποτελεί και το πλαίσιο στο οποίο θα στηριχθεί η παρούσα.

³⁹ Polity, <https://www.polity.co.uk/keyconcepts/samples/lister-chapter.pdf> σελ. 3-11

⁴⁰ Μπαλούρδος Διονύσιος Δ/ντής Εθνικού Κέντρου Κοινωνικών Ερευνών, Η φτώχεια στην Ελλάδα- σελίδα 30 http://www.ekke.gr/images/PDF/Vouli_Nea_Ftoxeia.pdf,

⁴¹ Στο ίδιο, σελίδα 30

⁴² Στο ίδιο, σελίδες 31-32

Όσον αφορά στην ανισότητα, είναι ιδιαίτερα δύσκολο να βρεθεί ένας ορισμός της έννοιας της ανισότητας στον οποίο να συμφωνούν όλοι οι γνώστες του θέματος. Ένας ορισμός που περιλαμβάνει μια ανοιχτή προσέγγιση αυτού του όρου περιγράφει την ανισότητα ως *‘την άνιση ανάπτυξη ευκαιριών και κατά συνέπεια την περιορισμένη ελευθερία εκπλήρωσης των επιθυμιών των μελών μίας κοινωνίας’*⁴³. Στα πλαίσια της ανισότητας εντάσσονται οι ευκαιρίες στην εκπαίδευση, στην υγεία, στην εργασία, στην προσωπική και επαγγελματική επιτυχία, καθώς και οι ευκαιρίες στην ευτυχία.

Ένα κοινό στοιχείο που έχουν οι περισσότεροι ορισμοί αφορά τη θέση της έννοιας των ευκαιριών ως ακρογωνιαίο λίθο της ανισότητας. Σε καμία κοινωνία δεν υπάρχει απόλυτη ισότητα, με όλα τα μέλη να έχουν ακριβώς τις ίδιες ευκαιρίες στην ευτυχία και την επιτυχία. Σκοπός των διαφόρων κοινωνικών δομών είναι να λειανθούν οι ανισότητες, ούτως ώστε όλο και περισσότερα μέλη της κοινωνίας να έχουν ευκαιρίες ανέλιξης, ανεξάρτητα από το κοινωνικό σημείο από το οποίο ξεκίνησαν.

2.5. Παρουσίαση της φτώχειας κατά τη διάρκεια της κρίσης

Όπως φαίνεται παρακάτω, η φτώχεια έχει αυξηθεί από το 2008. Τα ευρήματα των ερευνών και μελετών παρουσιάζουν μια περίπλοκη κατάσταση, όπου οι παραδοσιακά φτωχοί έχουν πέσει σε επίπεδα απόλυτης φτώχειας, ενώ νέες κοινωνικές ομάδες βρίσκονται είτε στα όρια είτε σε επίπεδα φτώχειας. Συγκεκριμένα:

- Το 2010 (έρευνα του 2011), ο κίνδυνος φτώχειας απειλούσε το **21,4% του πληθυσμού** έναντι 19,5% το 2005⁴⁴. Μια μελέτη της ΕΛΣΤΑΤ που πραγματοποιήθηκε το 2012 και αναφέρεται στο 2011, ορίζει ότι το **23,1% του πληθυσμού ήταν σε κίνδυνο φτώχειας**⁴⁵: και οι δύο μελέτες υιοθετούν τον τρόπο μέτρησης της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αυτό που προκύπτει είναι ότι μέσα σε ένα χρόνο το ποσοστό αυξήθηκε κατά 1,7 ποσοστιαίες μονάδες. Η ΕΛΣΤΑΤ δεν έχει δημοσιοποιήσει ακόμα τα στοιχεία για το έτος 2012 (τα αποτελέσματα της μελέτης αναμένονται από το Σεπτέμβριο 2014), αλλά δεδομένης της συνεχιζόμενης κρίσης και των πολιτικών λιτότητας που ακολουθούνται, θεωρείται πολύ πιθανό αυτό το ποσοστό να έχει αυξηθεί περαιτέρω.

⁴³Νόημα, Social Welfare Magazine,

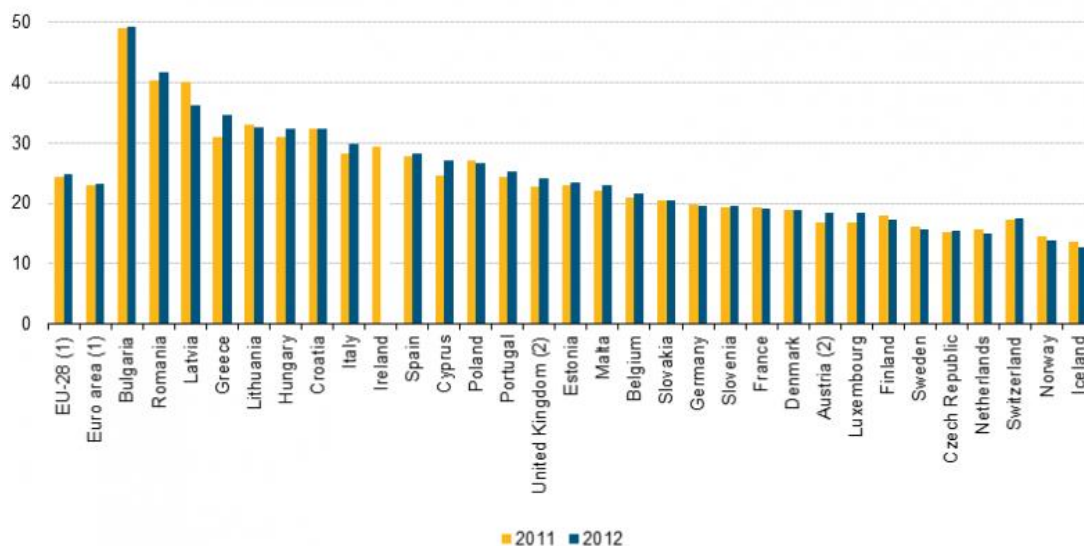
http://www.swm.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=149&Itemid=

⁴⁴ Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, «*Νέα φτώχεια και κοινωνικός αποκλεισμός*»
http://www.ekke.gr/images/PDF/Vouli_Nea_Ftoxeia.pdf, σελίδα 34

⁴⁵ Ελληνική Στατιστική Υπηρεσία (ΕΛΣΤΑΤ) «*Δελτίο Τύπου: Έρευνα εισοδήματος και συνθηκών διαβίωσης των νοικοκυριών 2012*»,
http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/BUCKET/A0802/PressReleases/A0802_SFA10_DT_AN_00_2012_01_F_GR.pdf

Γράφημα 2.2

Ποσοστό ατόμων που βρίσκονται σε κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού για τα έτη 2011 και 2012

(1) Estimated data, 2012
(2) Break in time series, 2012
IE: data not available, 2012

Πηγή: Ευρωπαϊκή Στατιστική Υπηρεσία

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/People_at_risk_of_poverty_or_social_exclusion

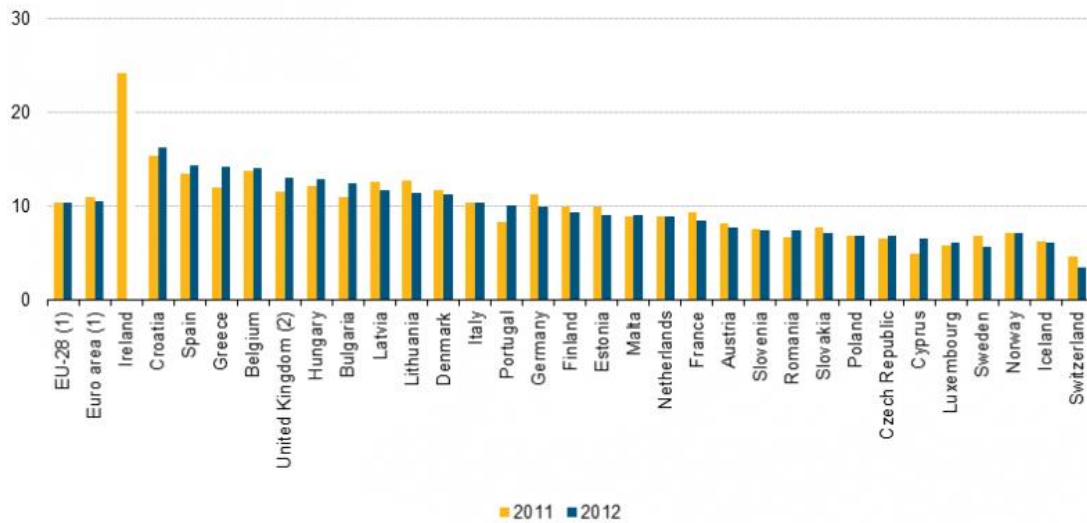
Βλέπουμε ότι η Ελλάδα κατατάσσεται τέταρτη ως προς την απειλή φτώχειας έναντι όλων των υπολοίπων Ευρωπαϊκών χωρών. Ένα ακόμα σημαντικό στοιχείο του παραπάνω γραφήματος είναι ότι η χώρα μας εμφανίζει μεγάλη αύξηση μεταξύ του 2011 και του 2012· αύξηση που δεν εμφανίζεται στον ίδιο βαθμό στις υπόλοιπες χώρες. Δεν απειλούνται, όμως, εξίσου όλοι από τη φτώχεια:

- Τα συνολικά άτομα που απειλούνται από τη φτώχεια ανέρχονται σε **2.535.700**. Αν συνυπολογισθούν και όσα απειλούνται από κοινωνικό αποκλεισμό, ο αριθμός ανεβαίνει στα **3.795.100** άτομα συνολικά⁴⁶.
- Οι **άνεργες γυναίκες** απειλούνται περισσότερο από τη φτώχεια, με ποσοστό **40,1%**, ενώ οι **άνεργοι άντρες** απειλούνται σε ποσοστό **37,2%**⁴⁷.

⁴⁶ Ελληνική Στατιστική Υπηρεσία (ΕΛΣΤΑΤ) «Δελτίο Τύπου: Έρευνα εισοδήματος και συνθηκών διαβίωσης των νοικοκυριών 2012», http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/BUCKET/A0802/PressReleases/A0802_SFA10_DT_AN_00_2012_01_F_GR.pdf

- Τα άτομα με χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης βρίσκονται σε μεγαλύτερο κίνδυνο απ' ό,τι τα άτομα με υψηλό επίπεδο, με ποσοστό **31,9%**⁴⁸
- Τα μονογονεϊκά νοικοκυριά με τουλάχιστον ένα εξαρτώμενο παιδί απειλούνται κατά **43,2%**⁴⁹.
- Σημαντικό ρόλο παίζει η ένταση εργασίας μέσα στο νοικοκυριό: η πολύ χαμηλή ένταση εργασίας (κανένας εργαζόμενος ή ευκαιριακή εργασία) οδηγεί σε υψηλότερα επίπεδα απειλής φτώχειας. Στις ομάδες αυτές, ο κίνδυνος είναι **πάνω από 30%**⁵⁰ για το 2011. Ειδικά για το θέμα αυτό, ενδιαφέρον εμφανίζει το παρακάτω γράφημα:

Γράφημα 3.2
Άτομα κάτω των 60 χρόνων που ζουν σε νοικοκυριά με πολύ χαμηλή ένταση εργασίας

(¹) Estimated data, 2012
(²) Break in time series, 2012
IE: data not available, 2012

Πηγή: Ευρωπαϊκή Στατιστική Υπηρεσία

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/People_at_risk_of_poverty_or_social_exclusion

Το γράφημα παρουσιάζει την αύξηση των ατόμων που ζουν σε νοικοκυριά με χαμηλή ένταση εργασίας μεταξύ του 2011 και του 2012. Παρατηρείται ένα βασικό εύρημα: η χαμηλή ένταση εργασίας αφορά μεγάλο αριθμό ανθρώπων στην Ελλάδα. Τα άτομα αυτά αντιμετωπίζουν μεγάλο κίνδυνο φτώχειας. Ένα ακόμα συμπέρασμα είναι ότι τα ποσοστά της Ελλάδας είναι υψηλότερα από τον Ευρωπαϊκό μέσο όρο, με την Ελλάδα να κατατάσσεται τέταρτη και ως προς αυτό το στοιχείο.

⁴⁷ Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, «Νέα φτώχεια και κοινωνικός αποκλεισμός» http://www.ekke.gr/images/PDF/Vouli_Nea_Ftoxeia.pdf, σελίδα 36

⁴⁸ Στο ίδιο.

⁴⁹ Στο ίδιο.

⁵⁰ Στο ίδιο.

- Τα **νοικοκυριά με εργαζόμενους** κινδυνεύουν λιγότερο από τη φτώχεια σε σχέση με τους ανέργους ή τα ανενεργά άτομα (συνταξιούχοι). Συγκεκριμένα, φτάνουν σε ποσοστό το **15,1%**, που είναι αρκετά χαμηλότερα από τον εθνικό μέσο όρο και σαφώς μικρότερο από το αντίστοιχο ποσοστό για τους ανέργους⁵¹.
- Επίσης, οι **εργαζόμενοι σε εργασίες πλήρους απασχόλησης** έχουν μικρότερη πιθανότητα να βρεθούν αντιμέτωποι με την φτώχεια σε σχέση με τους εργαζομένους σε μερική απασχόληση: **13,4%** για τους πρώτους έναντι **27,2%** για τους δεύτερους⁵².
- **Νέες ομάδες απειλούμενων φτωχών** έρχονται να συμπληρώσουν τις παραδοσιακές ομάδες: **εργαζόμενοι φτωχοί, παιδιά, νέοι και άτομα με ιδιόκτητη κατοικία**.
- Οι φτωχοί που ήταν φτωχοί πριν την κρίση, **παρέμειναν φτωχοί** και κατά τη διάρκεια της κρίσης, αποτελώντας το **88%** του συνόλου των φτωχών⁵³. Πρόκειται για τους μακροχρόνια φτωχούς. Αυτός είναι και ο σκληρός πυρήνας της φτώχειας στη χώρα μας.

2.6. Ανισότητα μπροστά στη μείωση των εισοδημάτων

Σε μια ευημερούσα κοινωνία είναι ευκολότερο να εξομαλυνθούν οι ανισότητες, αφού υπάρχει οικονομική ευρωστία. Για παράδειγμα, αν το κράτος είχε περισσότερα έσοδα, θα μπορούσε να επιμηκύνει την περίοδο που ένας άνεργος παίρνει επίδομα ανεργίας, να αυξήσει το επίδομα ανεργίας, να αυξήσει τις θέσεις σε παιδικούς σταθμούς ή ακόμα και να χαλαρώσει τα κριτήρια για διάφορα επιδόματα πρόνοιας.

Σε μια παρόμοια κοινωνία, η οργάνωση για την παροχή ίσων ευκαιριών είναι ευκολότερη, αφού υπάρχουν οι κατάλληλα χρηματοδοτημένες και οργανωμένες δομές. Το πρόβλημα συνήθως εμφανίζεται σε περιόδους οικονομικής κρίσης. Όπως φαίνεται παρακάτω, πιο κρίσιμο είναι ότι οι οικονομικές κρίσεις δεν επηρεάζουν με τον ίδιο τρόπο όλες τις κοινωνικές ομάδες. Οι περισσότεροι πολίτες έχουν δει τα εισοδήματά τους να μειώνονται: αυτό που διαφέρει από ομάδα σε ομάδα είναι το μέγεθος και η σημασία της μείωσης αυτής.

Για παράδειγμα, δεν έχουν όλες οι κοινωνικές ομάδες την ίδια πιθανότητα να αντιμετωπίσουν ανεργία. Αυτή η παράμετρος τονίζεται επειδή η ανεργία είναι ένας βασικός λόγος απώλειας εισοδήματος και αποτελεί συχνά την εκκίνηση της πτώσης στη φτώχεια.

Έπειτα, η μείωση του εισοδήματος –ως ποσοστό του συνολικού εισοδήματος- δεν πραγματοποιήθηκε με τον ίδιο ρυθμό για όλες τις κοινωνικές ομάδες. Οι έρευνες της ΕΛΣΤΑΤ, του ΟΟΣΑ, καθώς και διάφορες εθνικές και διεθνείς μελέτες, έχουν δείξει ότι οι φτωχότεροι είδαν το εισόδημά τους να μειώνεται περισσότερο σε σχέση με τους πιο ευκατάστατους.

⁵¹ Ελληνική Στατιστική Υπηρεσία (ΕΛΣΤΑΤ) «Δελτίο Τύπου: Έρευνα εισοδήματος και συνθηκών διαβίωσης των νοικοκυριών 2012», http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/BUCKET/A0802/PressReleases/A0802_SFA10_DT_AN_00_2012_01_F_GR.pdf

⁵² Ελληνική Στατιστική Υπηρεσία (ΕΛΣΤΑΤ) «Δελτίο Τύπου: Έρευνα εισοδήματος και συνθηκών διαβίωσης των νοικοκυριών 2012», http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/BUCKET/A0802/PressReleases/A0802_SFA10_DT_AN_00_2012_01_F_GR.pdf

⁵³ Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, «Νέα φτώχεια και κοινωνικός αποκλεισμός» http://www.ekke.gr/images/PDF/Vouli_Nea_Ftoxeia.pdf, σελίδα 44

Μια πρώτη γενική εικόνα για τα παραπάνω μας δίνεται από τη μελέτη του ΟΟΣΑ με τίτλο «*Society at a glance: 2014*»⁵⁴.

Πίνακας 2.1

Επιλεγμένοι κοινωνικοί δείκτες

Scoreboard: selected social indicators
(Click on indicators for full data and information)

	Pre-crisis			Latest year		
	Greece	EU	OECD	Greece	EU	OECD
<u>Annual disposable household income</u> in national currency, latest year prices						
Average	15 700	13 800
Bottom 10%	4 100	3 200
in USD, latest year PPPs and prices						
Average	20 100	22 900	23 100	17 800	22 900	23 100
Bottom 10%	5 300	7 900	7 300	4 100	7 700	7 100
<u>Total Fertility rate</u>	1.51	1.63	1.75	1.42	1.59	1.70
<u>Unemployment rate (%)</u>	8.5	6.6	5.9	27.9	11.1	9.1
<u>Youth neither in employment, education nor training, NEET rate (%)</u>	17.7	10.7	11.5	27.4	12.7	12.6
<u>Income inequality:</u>						
Gini coefficient	0.330	0.288	0.313	0.337	0.291	0.313
Gap between richest and poorest 10%	9.5	6.9	9.2	10.8	7.4	9.5
<u>Relative poverty (%)</u>	13.9	9.2	11.2	14.3	9.4	11.3
<u>Share of people reporting not enough money to buy food (%)</u>	8.9	9.5	11.2	17.9	11.5	13.2
<u>Public social spending (% GDP)</u>	21.9	22.5	19.6	23.1	25.1	21.9
<u>Suicide rates, per 100 000 population</u>	2.8	12.5	12.5	3.1	12.2	12.4
<u>Health expenditure per capita (latest year USD PPPs)</u>	3 000	3 100	3 100	2 400	3 200	3 300
<u>Confidence in national government (%)</u>	41	50	49	14	41	43
<u>Confidence in financial institutions (%)</u>	36	65	63	14	43	46

Unweighted average of the 21 EU and 34 OECD countries.

Πηγή: ΟΟΣΑ

http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/social-issues-migration-health/society-at-a-glance-2014_soc_glance-2014-en#page5

Δύο βασικά συμπεράσματα που απορρέουν από αυτόν τον πίνακα είναι τα εξής:

- Η μείωση εισοδήματος ήταν **12%** για το μέσο όρο των πολιτών ανάμεσα στα προ-κρίσης επίπεδα και την τελευταία διαθέσιμη χρονιά, όταν για τους φτωχότερους (bottom 10%, δηλαδή το φτωχότερο δεκατημόριο) ήταν σχεδόν **22%**.

⁵⁴ΟΟΣΑ, «*Society at a glance: 2014*», http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/social-issues-migration-health/society-at-a-glance-2014_soc_glance-2014-en#page5

- Η ψαλίδα μεταξύ φτωχότερων και πλουσιότερων άνοιξε ανάμεσα στις δύο περιόδους: το 10% των πλουσιότερων είχαν **10,8 φορές περισσότερο εισόδημα από το 10% των φτωχότερων**, αντί για **9,5** που ήταν στην αρχή της περιόδου.

Μια άλλη μελέτη που δημοσιεύτηκε από το Γραφείο Προϋπολογισμού της Βουλής με τίτλο «*Δημοσιονομική Προσαρμογή: Πόσο δίκαιη είναι η κατανομή των βαρών;*» παρουσιάζει τα δικά της ευρήματα⁵⁵. Και αυτά συναινούν στο ότι η οικονομική ανισότητα αυξήθηκε κατά τη διάρκεια της κρίσης:

- Η συρρίκνωση της απασχόλησης, βάσει απογραφής, **είχε μεγαλύτερο αντίκτυπο στον ιδιωτικό τομέα παρά στο δημόσιο**. Η απώλεια θέσεων εργασίας στο δημόσιο τομέα ήταν **11%** ανάμεσα στο 2010 και το 2013, ενώ στο σύνολο των εργαζομένων ήταν **18%**. Λαμβάνοντας υπόψη ότι ο δημόσιος τομέας είναι μικρότερος αριθμητικά από τον ιδιωτικό, αυτό σημαίνει ότι αν αθροιστικά η μείωση της απασχόλησης ήταν 18% και για τους δύο τομείς, τότε προκύπτει ότι η μείωση μόνο στον ιδιωτικό τομέα πρέπει να είναι 28% για να υπάρχει ο μέσος όρος του 18%.
- Η **αύξηση της φτώχειας ήταν επίσης άνιση**: Σε σχέση με άλλες κοινωνικές ομάδες, η φτώχεια των **συνταξιούχων** είναι **λιγότερο αυξημένη** σε σχέση με το 2010. Επίσης, η φτώχεια των **δημοσίων υπαλλήλων** και των **ιατρών-νομικών-μηχανικών** παραμένει εξαιρετικά χαμηλή. Όπως τονίζει η έκθεση «γενικά, ο κίνδυνος ακραίας φτώχειας για τους δημοσίους υπαλλήλους είναι 12 φορές μικρότερος παρά στο συνολικό πληθυσμό, ενώ για τους ιατρούς-νομικούς-μηχανικούς είναι 9 φορές μικρότερος.»
- **Όλες οι κοινωνικές ομάδες δεν αντιμετωπίζουν τον ίδιο κίνδυνο φτώχειας**. Τα ευρήματα της έκθεσης εμφανίζουν τις πιο ευάλωτες ομάδες: οι μακροχρόνια άνεργοι, οι νεοεισερχόμενοι στην αγορά εργασίας, όσοι εργάζονται περιστασιακά ή χωρίς ασφάλιση, οι αυτοαπασχολούμενοι σε μη βιώσιμες επιχειρήσεις, οι αγρότες σε εκμεταλλεύσεις χαμηλής απόδοσης, οι οικογένειες με χαμηλό εισόδημα και ένα ή δύο παιδιά και οι φτωχές οικογένειες που διαμένουν σε ενοικιαζόμενη κατοικία.
- Είναι εντυπωσιακή η παρακάτω επισήμανση, από την ίδια μελέτη: «Η επιδείνωση της θέσης των φτωχών όχι μόνο σε σχετικούς αλλά και σε απόλυτους όρους φαίνεται από το ότι –σύμφωνα με τις εκτιμήσεις μας – το πραγματικό εισόδημα του φτωχότερου δέκατου του πληθυσμού το 2013 ήταν 69% χαμηλότερο σε σχέση με το αντίστοιχο δεκατημόριο το 2009, ενώ για το σύνολο του πληθυσμού η απώλεια εισοδήματος σε πραγματικούς όρους ήταν 36%. Το φαινόμενο αυτό – που δεν έχει γνωρίσει τη δημοσιότητα και την προσοχή που του αξίζει – είναι το “νέο κοινωνικό ζήτημα” της εποχής μας.» **Με απλά λόγια, οι φτωχότεροι έχασαν σχεδόν το διπλάσιο του εισοδήματος τους σε σχέση με το μέσο όρο του συνόλου του πληθυσμού.**

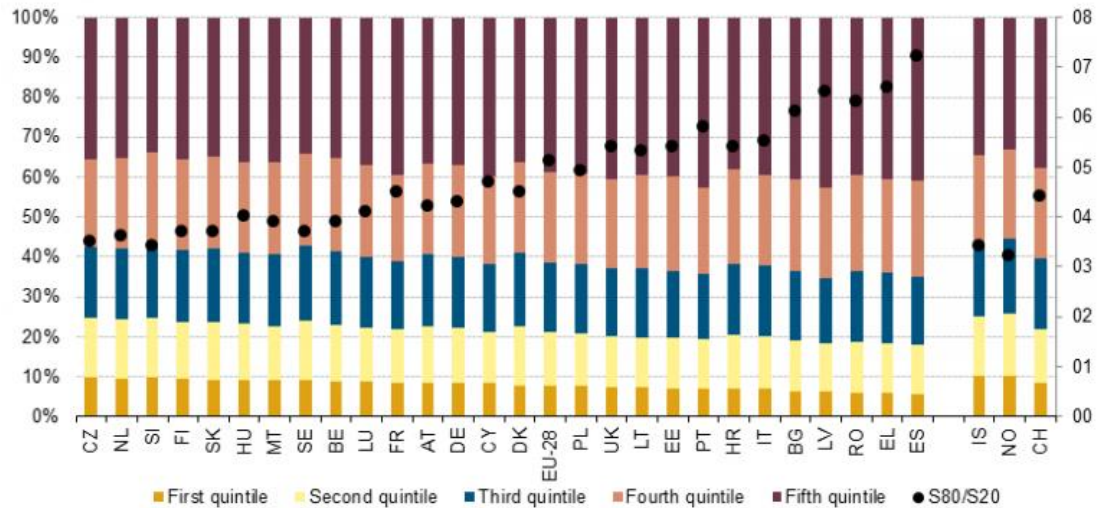
Όπως θα δειχτεί παρακάτω, η Ευρωπαϊκή Στατιστική Υπηρεσία έχει εκδώσει διάφορες μελέτες όσον αφορά τα εισοδήματα και την κατανομή τους στον πληθυσμό των χωρών της ΕΕ. Τα ευρήματα που προκύπτουν είναι ξεκάθαρα: η Ελλάδα ήταν ανέκαθεν μια άνηση χώρα όπου οι πιο πλούσιοι κατείχαν ένα αναντίστοιχα μεγάλο ποσοστό του πλούτου της χώρας. Επίσης, η οικονομική κρίση έχει επιδεινώσει αυτή την κατάσταση. Στη συνέχεια αναλύονται τα στοιχεία από τις συγκεκριμένες έρευνες.

⁵⁵ Απόσπασμα από την Έκθεση του Γραφείου Προϋπολογισμού της Βουλής «*Δημοσιονομική προσαρμογή: πόσο δίκαιη είναι η κατανομή των βαρών;*», με ημερομηνία 24/09/2014 και όπως αυτή παρουσιάζεται στο <http://www.taxheaven.gr/news/news/view/id/20514>

Γράφημα 4.2

Κατανομή του πλούτου κάθε χώρας

(ανάλυση σε quintile – σε αυτή την περίπτωση πρόκειται για τη διαίρεση του πληθυσμού σε πέμπτα αντί για δέκατα).

* Countries are ranked by the share of income earned by the first quintile. Data not available for IE.

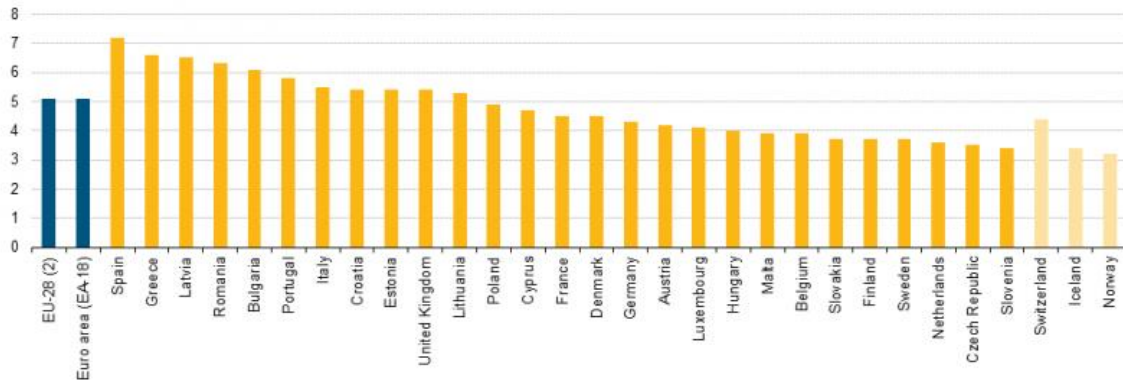
Πηγή: Ευρωπαϊκή Στατιστική Υπηρεσία http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Income_inequality_statistics

Στην παραπάνω κατάταξη, η Ελλάδα κατατάσσεται προ-τελευταία. Το φτωχότερο πέμπτο του πληθυσμού έχει λιγότερο από το 10% του διαθέσιμου εισοδήματος, όταν το πλουσιότερο πέμπτο κατέχει παραπάνω από το 40%.

Παρόμοια εικόνα παρουσιάζει το παρακάτω γράφημα :

Γράφημα 5.2

Ανισότητα της κατανομής του πλούτου για το 2012

(*) Ireland not available.

(†) Estimate.

Source: Eurostat (online data code: ilc_di11)

Πηγή: Ευρωπαϊκή Στατιστική Υπηρεσία

[http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/File:Inequality_of_income_distribution,_2012_\(1\)_income_quintile_share_ratio_YB14_II.png](http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/File:Inequality_of_income_distribution,_2012_(1)_income_quintile_share_ratio_YB14_II.png)

Το παραπάνω γράφημα αποτυπώνει πόσες φορές παραπάνω εισόδημα έχει το πλουσιότερο 20% του πληθυσμού σε σχέση με το φτωχότερο 20%. Η Ελλάδα έρχεται δεύτερη, με 6,8 φορές παραπάνω εισόδημα για τους πλουσιότερους σε σχέση με τους φτωχότερους. Αν αναλογιστούμε ότι αυτό το νούμερο είναι μόνο 3,4 φορές για τη Σλοβενία, γίνεται εύκολα αντιληπτό ότι η εισοδηματική ανισότητα είναι μια πραγματικότητα στην Ελληνική κοινωνία.

Τι σημαίνουν αυτοί οι αριθμοί; Σε στιγμές οικονομικής ανασφάλειας, οι πλουσιότεροι έχουν περισσότερες πιθανότητες να ανταποκριθούν σε έξοδα όπως οι σπουδές των παιδιών τους –για παράδειγμα ιδιωτικά σχολεία, εξωσχολικές δραστηριότητες, ιδιωτικό πανεπιστήμιο-, συμμετοχή σε φάρμακα ή/και σύναψη ιδιωτικής ασφάλειας υγείας, κοινωνική παρουσία, αγορά αγαθών και την κάλυψη βασικών τους αναγκών.

Σε αυτούς τους ανθρώπους, η παροχή κοινωνικών βοηθημάτων δεν θα προσφέρει μεγάλη ανακούφιση ως προς το ποσοστό του εισοδήματος τους. Αντίθετα, οι κοινωνικές παροχές μπορούν να κάνουν τεράστια διαφορά στους φτωχότερους. Σε αυτό το σημείο οφείλει να επικεντρωθεί το κρατικό σύστημα κοινωνικών υπηρεσιών: χορήγηση παροχών σε όσους το έχουν πραγματικά ανάγκη και για τους οποίους το βοήθημα θα τους ανυψώσει πάνω από το επίπεδο φτώχειας.

2.7. Η ανισότητα στην υγεία

Ένα σημαντικό στοιχείο ανισότητας είναι η ανισότητα στην υγεία και στην πρόσβαση σε δομές υγείας. Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας έχει συνθέσει μια σχετική έκθεση⁵⁶, που προσεγγίζει την έννοια της ισότητας των ευκαιριών στην υγεία. Εκεί, αναφέρεται ότι '[...] ιδανικά ο καθένας θα έπρεπε να μπορούσε να επιτύχει το μέγιστο δυνατό στην υγεία και ότι κανένας δεν πρέπει να βρίσκεται σε μειονεκτική θέση που αναχαιτίζει το δυναμικό του λόγω της κοινωνικής του θέσης ή άλλων κοινωνικά καθορισμένων περιστάσεων.'

Ακόμα και προ κρίσης, οι χαμηλότερες κοινωνικο-οικονομικές ομάδες είχαν τη χειρότερη κατάσταση υγείας και τα υψηλότερα ποσοστά θνησιμότητας. Γνωρίζοντας ότι αυτές είναι και οι ομάδες που βρέθηκαν στη δυσκολότερη θέση λόγω της οικονομικής κρίσης, προκύπτει ότι θα βιώνουν μεγάλη ανισότητα σε θέματα υγείας. Αυτή η ανισότητα μπορεί να εμφανίζεται ως εξής:

- **Μεγαλύτερη θνησιμότητα σε σχέση με το μέσο όρο** εξαιτίας παραγόντων όπως:
 - Κακή **διατροφή** λόγω αδυναμίας αγοράς ποιοτικών τροφών.
 - **Κακές συνήθειες** (κάπνισμα, έλλειψη άσκησης κτλ).
 - **Ακατάλληλες συνθήκες διαβίωσης και εργασίας.** Οι χειρονακτικές εργασίες, οι οποίες χαρακτηρίζουν περισσότερο όσους βρίσκονται σε φτωχότερες οικονομικές ομάδες, εμπεριέχουν και περισσότερους κινδύνους υγείας. Το ίδιο και οι κακές συνθήκες διαβίωσης, για παράδειγμα, η έλλειψη θέρμανσης.
 - **Έλλειψη βασικών ιατρικών γνώσεων** για προσδιορισμό ενός προβλήματος υγείας που χρήζει προσοχής.
 - **Έλλειψη δομών υγείας κοντά στον τόπο διαμονής.**
- **Αδυναμία πρόσβασης σε μονάδες υγείας.** Αυτό μπορεί να οφείλεται στους εξής λόγους:
 - **Ανασφάλιστοι πολίτες.** Πολλοί πολίτες είναι ανασφάλιστοι, οπότε και δεν έχουν ελεύθερη πρόσβαση στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια περίθαλψη. Ο αριθμός τους κυμαίνεται μεταξύ 1,9 και 2,4 εκατομμυρίων ανθρώπων⁵⁷.
 - **Ακριβή θεραπεία που δεν καλύπτεται εξ ολοκλήρου από το ασφαλιστικό ταμείο.** Όπως δείχνουν διάφορα άρθρα⁵⁸, έχει αυξηθεί η συμμετοχή σε φάρμακα, εξετάσεις και άλλες ιατρικές υπηρεσίες. Ένας άνεργος ή χαμηλόμισθος μπορεί να δυσκολευτεί να ολοκληρώσει μια θεραπεία, ή να μην μπει καν στη διαδικασία αν γνωρίζει εκ των προτέρων ότι δεν μπορεί να ανταποκριθεί στο έξοδο. Σε μία τέτοια περίπτωση, ίσως κάποιος προτιμήσουν να αφήσουν το πρόβλημα και να το αντιμετωπίσουν ως επείγον.
 - **Άγνοια ή/και δυσκολία αντίληψης ενός προβλήματος υγείας.**

Εξαιτίας των παραπάνω, η κρίση έχει οξύνει τις δυσκολίες πρόσβασης στην υγεία, ιδίως για όσους ήταν ήδη σε δύσκολη οικονομική κατάσταση. Οι χαμηλές κρατικές δαπάνες υγείας έχουν

⁵⁶ Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας, 'Έννοιες και αρχές στην αντιμετώπιση των κοινωνικών ανισοτήτων στην υγεία', https://www.cut.ac.cy/digitalAssets/113/113250_combined_files_FINAL_.pdf

⁵⁷ Όπως έχει προαναφερθεί, είναι χαρακτηριστικό ότι δεν υπάρχουν ασφαλή στοιχεία για τον ακριβή αριθμό των ανασφάλιστων. Η Καθημερινή, «Δωρεάν φάρμακα σε ανασφάλιστους», <http://www.kathimerini.gr/763865/article/epikairothta/ellada/dwrean-farmaka-se-anasfalistoys>

⁵⁸ Η Καθημερινή, «Μειωμένες οι δαπάνες για την Υγεία λόγω κρίσης», <http://www.kathimerini.gr/477141/article/epikairothta/politikh/meiwmenes-oi-dapanes-gia-thn-vgεια-logw-krishs>

διογκώσει το πρόβλημα. Με απλά λόγια, οι φτωχότεροι, όχι μόνο έχουν χειρότερη υγεία, αλλά αντιμετωπίζουν και ανισότητα στην ίαση.

2.8. Η ανισότητα στην παιδεία

Η Ελλάδα είχε πάντα μια δημόσια παιδεία η οποία βασιζόταν σε μεγάλο βαθμό και στην ιδιωτική συμμετοχή⁵⁹, όπως δείχνουν τα στοιχεία από το 2006 – πολύ πριν αρχίσει η οικονομική κρίση. Τα πιο πολλά παιδιά είχαν και έχουν εξωσχολικές δραστηριότητες όπως ξένες γλώσσες, αθλήματα, υποστηρικτικά μαθήματα (φροντιστήρια ή ιδιαίτερα) και άλλες παροχές από ιδιωτική πρωτοβουλία.

Όπως θα δείξουμε παρακάτω, η οικονομική κρίση έχει υποβαθμίσει τη δημόσια παροχή υπηρεσιών παιδείας. Όπως έχουν μειωθεί τα κονδύλια, έτσι και η ποιότητα της παρασχόμενης παιδείας έχει χαμηλώσει: λιγότεροι καθηγητές, μεγαλύτερες τάξεις και λιγότερο υλικό μέσα στις τάξεις όπως υπολογιστές και πρακτικά εργαστήρια.

Αυτό έχει οδηγήσει σε μια ανισότητα μέσα στην κοινωνία: όσες οικογένειες έχουν τη δυνατότητα, στέλνουν τα παιδιά τους σε ιδιωτικά σχολεία ή τους παρέχουν πολλές εξωσχολικές δραστηριότητες και φροντιστήρια. Είναι ενδιαφέρον να δούμε την επιτυχία των διαφόρων σχολείων στις πανελλήνιες εξετάσεις: *«με βάση στοιχεία του υπουργείου Παιδείας, από το σύνολο των φετινών υποψηφίων για εισαγωγή στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, οι απόφοιτοι ιδιωτικών λυκείων είχαν μέσο όρο βαθμολογίας 15, όταν οι απόφοιτοι των δημόσιων γενικών λυκείων είχαν μέσο όρο βαθμολογίας 12,1 και οι απόφοιτοι των δημόσιων πειραματικών σχολείων είχαν μέσο όρο 14.»*⁶⁰

Αυτό είναι αρνητικό επειδή ο υψηλότερος βαθμός σηματοδοτεί και την εισαγωγή στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Η έλλειψη πανεπιστημιακής εκπαίδευσης συνήθως οδηγεί σε επαγγέλματα με χαμηλότερους μισθούς και εργασιακή ανασφάλεια. Για παράδειγμα, ανάμεσα στους ανέργους που επιδοτούνται με επίδομα, μόνο το 13,65% ήταν απόφοιτοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ενώ το 47,71% ήταν άνθρωποι με δευτεροβάθμια εκπαίδευση⁶¹. Οι υψηλοί βαθμοί στο σχολείο, λοιπόν, σημαίνουν καλύτερες επαγγελματικές προοπτικές.

Είναι συνεπώς εμφανής η ανισότητα ανάμεσα στην ιδιωτική και τη δημόσια εκπαίδευση⁶². Οικογένειες που δυσκολεύονται οικονομικά θα διστάσουν να στείλουν το παιδί τους στο φροντιστήριο ή για ξένες γλώσσες, οπότε μειώνονται οι ευκαιρίες εκπαίδευσης και επαγγελματικής αποκατάστασης.

Ένα άλλο σημαντικό στοιχείο είναι η μαθητική διαρροή, δηλαδή ο αριθμός των μαθητών που εγκαταλείπουν το σχολείο μετά την υποχρεωτική εκπαίδευση (μέχρι 3^η γυμνασίου στην Ελλάδα). Η οικονομική κατάσταση της οικογένειας του μαθητή είναι καθοριστική σε αυτό: όσο χαμηλότερη και/ή

⁵⁹ Η Καθημερινή, «Μύθος η δωρεάν Παιδεία στην Ελλάδα», <http://www.kathimerini.gr/256685/article/epikairothta/ellada/my8os-h-dwrean-paideia-sthn-ellada>

⁶⁰ Ημερησία, «Η ακτινογραφία της ιδιωτικής εκπαίδευσης», <http://www.imerisia.gr/article.asp?catid=26510&subid=2&pubid=113361141>

⁶¹ Η Καθημερινή, «Στο 26,7% η ανεργία τον Ιανουάριο, στο 56,8% στους νέους έως 24 ετών», <http://www.kathimerini.gr/762062/article/oikonomia/ellhnikh-oikonomia/sto-267-h-anergia-ton-ianoyario-sto-568-stoys-neoys-ews-24-etwn>

⁶² ΟΙΕΛΕ, <http://www.oiele.gr/kynikh-omologia-toy-prothypoyrgoy-stin-kathimerini-anavathmisi-tis-dimosias-paideias-simainei-exosi>

φτωχότερη η οικογένεια, τόσο περισσότερες πιθανότητες έχει ένας μαθητής να εγκαταλείψει το σχολείο στα 15 για να εργαστεί⁶³. Όπως προαναφέρθηκε, η έλλειψη εκπαιδευτικών εφοδίων συνήθως σημαίνει και εργασία χαμηλών απαιτήσεων και, βεβαίως, χαμηλών αποδοχών και προοπτικών.

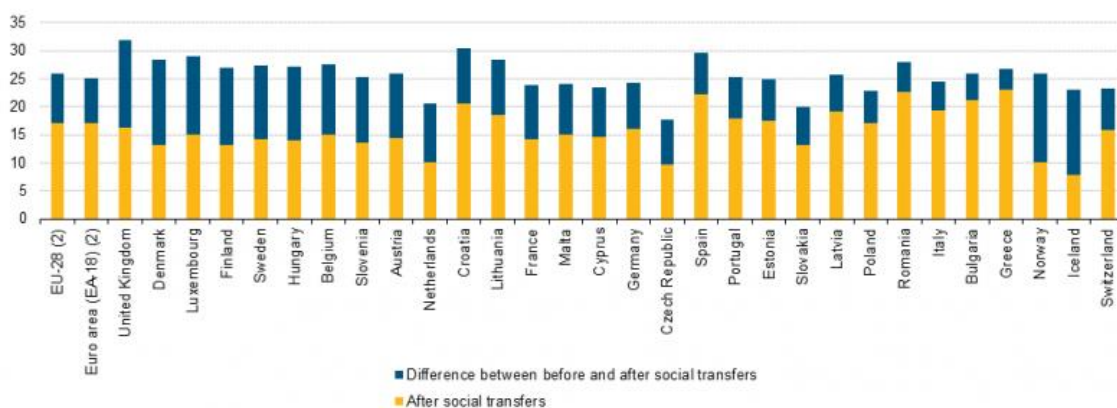
Από τα παραπάνω φαίνεται πόσο αυξάνουν οι πιθανότητες ανεργίας ανάλογα με την εκπαιδευτική εμπειρία των ανθρώπων. Οι προοπτικές κοινωνικής και οικονομικής ανέλευσης μειώνονται για όσους έχουν μόνο βασική εκπαίδευση, ενώ αυξάνονται οι πιθανότητες ανεργίας στο μέλλον. Έτσι, υπάρχει μια καίρια ανισότητα που οδηγεί σε περαιτέρω ανισότητα στο μέλλον: πρόκειται για μία σχεδόν κληρονομούμενη ανισότητα.

2.9. Οι κοινωνικές παροχές δεν επαρκούν στην αντιμετώπιση της κατάστασης

Ένα σημαντικό στοιχείο που προκύπτει από τις έρευνες είναι ότι το εθνικό σύστημα κοινωνικών υπηρεσιών δεν έχει επικεντρώσει τη βοήθεια στους φτωχότερους, όπως φαίνεται από το παρακάτω διάγραμμα.

Γράφημα 6.2

Πιθανότητες κινδύνου φτώχειας πριν και μετά τις κοινωνικές παροχές για το 2012

(1) Ranked on the difference between before and after social transfers. Ireland not available.

(2) Estimate.

Source: Eurostat (online data codes: ilc_ii02 and ilc_ii10)

Πηγή: Ευρωπαϊκή Στατιστική Υπηρεσία

[http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/File:Inequality_of_income_distribution,_2012_\(1\)_income_quintile_share_ratio_YB14_P.png](http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/File:Inequality_of_income_distribution,_2012_(1)_income_quintile_share_ratio_YB14_P.png)

Δύο στοιχεία είναι σημαντικά και χρήζουν ανάλυσης:

⁶³Εστία «Μαθητική Διαρροή και Αγορά Εργασίας», <http://estia.hua.gr:8080/dspace/bitstream/123456789/575/1/karwtakh.pdf>

- Με ποσοστό λίγο πάνω από το 25%, η Ελλάδα έχει μεγάλο αριθμό ανθρώπων που αντιμετωπίζουν κίνδυνο φτώχειας.
- Οι κοινωνικές παροχές ελάχιστα μειώνουν τον κίνδυνο φτώχειας (η διαφορά ανάμεσα στον κίνδυνο φτώχειας πριν και μετά τις κοινωνικές παροχές σημειώνεται με μπλε στο γράφημα). Στην Ελλάδα (4^η από το τέλος), η διαφορά είναι της τάξης των 3 ποσοστιαίων μονάδων, όταν για την Ευρωπαϊκή Ένωση η διαφορά είναι 8,9. Αυτό δείχνει ότι ακόμα και μετά τις κοινωνικές παροχές, η Ελλάδα ελάχιστα καταφέρνει να μειώσει τον αριθμό όσων κινδυνεύουν από φτώχεια. Τη μεγαλύτερη διαφορά εμφανίζουν η Νορβηγία, η Ισλανδία και η Δανία. Αυτό σημαίνει ότι αυτές οι χώρες έχουν επικεντρώσει το κοινωνικό τους σύστημα σε όσους έχουν μεγαλύτερη ανάγκη. Αν αναλογιστούμε ότι οι κοινωνικές παροχές είναι ο τρόπος ανακατανομής του εισοδήματος από τους πιο πλούσιους προς τους πιο φτωχούς, τότε προκύπτει ότι η Ελλάδα αποτυγχάνει σε αυτό. Σε αυτό το σημείο, το πρόβλημα είναι διπλό: όπως προαναφέρθηκε, η χώρα μας διαθέτει μειωμένο προϋπολογισμό για κοινωνικές παροχές. Ταυτόχρονα, είναι αναποτελεσματική στην καταπολέμηση της φτώχειας. Στόχος του ευρύτερου σχεδιασμού της κοινωνικής πολιτικής θα έπρεπε να είναι η ανύψωση από την απόλυτη φτώχεια.

Ενδεικτικά της αύξησης της ανισότητας στην Ελλάδα είναι τα στοιχεία που παραθέτει η έρευνα που διεξήχθη από τη Knight-Frank με τίτλο «*Thewealthreport 2014*»⁶⁴. Σε αυτή την έρευνα καταμετρώνται οι πολύ πλούσιοι άνθρωποι με προσωπική περιουσία άνω των 30 εκατομμυρίων σε ατομική βάση. Η Ελλάδα εμφανίζει αύξηση αυτών των ατόμων κατά 11,9% ανάμεσα στο 2013 και το 2014, αφού ο αριθμός τους αυξήθηκε από τους 505 στους 565⁶⁵.

2.10. Συμπεράσματα

Η κρίση έχει αλλάξει και βαθύνει το χάρτη της φτώχειας στην Ελλάδα. Οι παραδοσιακά φτωχοί δεν έχουν ξεφύγει από τη φτώχεια. Αντίθετα, απειλούνται πια από ακραία φτώχεια.

Ενώ στο παρελθόν η ύπαρξη εργασίας ήταν ένας τρόπος προστασίας από την κρίση, η εργασία δεν αποτελεί πια απόλυτη ασφαλιστική δικλείδα. Σαφώς και οι άνεργοι βρίσκονται σε δυσμενέστερη θέση, όμως τα νοικοκυριά που έχουν μεσαία ένταση εργασίας (ένας εργαζόμενος) αντιμετωπίζουν αυξημένες πιθανότητες να βρεθούν στην φτώχεια, ιδίως αν έχουν παιδιά. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο πρέπει να σημειωθεί ότι η ύπαρξη ακόμα και ενός μισθού οδηγεί πολλές οικογένειες εκτός ορισμένων κοινωνικών παροχών, ακόμα και όταν το επίπεδο διαβίωσής τους δεν δικαιολογεί τέτοιο αποκλεισμό.

Ως επακόλουθο, η κρίση έχει δημιουργήσει νέες κατηγορίες φτωχών. Ενώ μέχρι πρότινος η ομάδα των φτωχών συνήθως περιλάμβανε συγκεκριμένους πληθυσμούς που αδυνατούσαν να ανταπεξέλθουν στις οικονομικές τους ανάγκες (άνεργοι, μονογονεϊκές οικογένειες κτλ), η νέα γενιά φτωχών συμπεριλαμβάνει χαμηλόμισθους εργαζομένους, νοικοκυριά με έναν εργαζόμενο και άτομα με ευκαιριακή απασχόληση. **Το νέο στοιχείο είναι ότι πρόκειται για πληθυσμούς που, ενώ εργάζονται, αδυνατούν να καλύψουν τις βασικές τους ανάγκες επαρκούς επιβίωσης.**

Ανάμεσα στους νέους φτωχούς περιλαμβάνονται νέοι κάτω των 24 ετών. Αυτοί βρίσκονται παγιδευμένοι: η ανεργία στους νέους βρίσκεται στο 60%, δηλαδή έξι στους δέκα νέους αναζητούν δουλειά χωρίς αποτέλεσμα. Εκτός αυτού, ο βασικός μισθός για τους νέους είναι πολύ χαμηλός για να

⁶⁴ Knight Frank The Wealth Report 2014, <http://www.thewealthreport.net/resources/thewealthreport2014.pdf>

⁶⁵ Η Καθημερινή, «Αυξήθηκαν οι πολύ πλούσιοι στην Ελλάδα» 21/11/2014

<http://www.kathimerini.gr/792855/article/oikonomia/die8nh8s-oikonomia/ay3h8hkan-oi-poly-ploysi-oi-sthn-ellada>

καλύψει βασικές ανάγκες. Έτσι, αντιμετωπίζουν αυξημένες πιθανότητες φτώχειας, ιδίως αν δεν υπάρχει οικονομική στήριξη από τρίτους, π.χ. την οικογένειά τους.

Τέλος, είδαμε ότι η ραγδαία αύξηση της ανισότητας και το φάσμα της φτώχειας ισχύουν για διάφορες κοινωνικές ομάδες. **Το σύστημα κοινωνικής πρόνοιας αδυνατεί να μειώσει τις ανισότητες αυτές εξαιτίας μιας σειράς παραγόντων, όπως την απόλυτη αύξηση της φτώχειας, τη μείωση των κοινωνικών παροχών λόγω μέτρων λιτότητας αλλά και την αδυναμία του να εστιάσει στους φτωχότερους.**

Οι διάφοροι θεσμοί που έρχονται να συμπληρώσουν την κρατική κοινωνική πολιτική αποσκοπούν στο να μειώσουν αυτές τις ανισότητες και να διορθώσουν τις αστοχίες των κοινωνικών παροχών. Λειτουργούν συμπληρωματικά στα κενά που αφήνει το σύστημα, αλλά αδυνατούν να παρακάμψουν την κρατική υποδομή ή/και το εύρος των παροχών. Σε αυτό το σημείο, είναι ενδιαφέρουσα η ανάλυση μιας πραγματικής κατάστασης, όπως αυτή εμφανίζεται στο Δήμο Κορινθίων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Οι κοινωνικές υπηρεσίες στο Δήμο Κορινθίων την εποχή της κρίσης

3.1. Παρουσίαση δομών κοινωνικών υπηρεσιών των ΟΤΑ

Ο ρόλος των Δήμων δεν ήταν να συνεισφέρουν στην παροχή κοινωνικών υπηρεσιών προς τους πολίτες. Οι Δήμοι είχαν ως ρόλο την παροχή συγκεκριμένων υπηρεσιών εξυπηρέτησης των δημοτών, όπως καθαριότητα, συντήρηση των δρόμων, φωτισμό και άλλες υπηρεσίες που άπτονται της γεωγραφικής και νομικής τους φύσης. Το κράτος ήταν υπεύθυνο για την κάλυψη των υπόλοιπων αναγκών των πολιτών.

Η τωρινή πραγματικότητα έχει οδηγήσει τους Δήμους στο να παρέχουν κοινωνική πολιτική σε δύο πλαίσια: πρώτον, με τις αυξημένες αρμοδιότητες στον τομέα κοινωνικής πολιτικής που τους έχουν παραχωρηθεί μέσω νόμων από το κεντρικό κράτος⁶⁶. Δεύτερον, πέρα από τις αρμοδιότητες που ορίζονται από τον Καλλικράτη, το Κράτος παρείχε στους Δήμους, μέσω νέων νόμων όπως του Ν.4071/2012, τη δυνατότητα δημιουργίας νέων δομών, προκειμένου να ανταπεξέλθουν στις έκτακτες ανάγκες των δημοτών, όπως το κοινωνικό παντοπωλείο. Αυτές οι τελευταίες πρωτοβουλίες καλύπτονται συνήθως μέσω ιδίων πόρων, Ευρωπαϊκών χρηματοδοτήσεων και προσφορών ιδιωτών.

Οι δύο διοικητικές μεταρρυθμίσεις με τα ονόματα *Καποδίστριας* (Ν. 2539/1997) και *Καλλικράτης* (Ν. 3852/2010) είχαν ως σκοπό τη βέλτιστη λειτουργία των Δήμων και Κοινοτήτων μέσω της συνένωσής τους σε μεγαλύτερους Δήμους (γεωγραφικά και πληθυσμιακά). Απώτερος σκοπός ήταν η εξοικονόμηση πόρων με τη συγκέντρωση των διαθέσιμων εσόδων και τη δημιουργία οικονομίας κλίμακας, αλλά και η καλύτερη άσκηση κοινωνικής πολιτικής, σε τοπικό πια επίπεδο.

Οι αρχικές αρμοδιότητες των Δήμων στον τομέα της Απασχόλησης βάσει του Ν. 3463/2006 (άρθρο 75) αφορούσαν την ανάπτυξη πολιτικών προώθησης της απασχόλησης και της κοινωνικής ενσωμάτωσης διαφόρων κατηγοριών ανέργων, στο πλαίσιο των εθνικών και ευρωπαϊκών πολιτικών. Στη συνέχεια, θεσμοθετήθηκαν αρμοδιότητες με βάση τον Ν. 3852/2010 (άρθρο 94), οι οποίες είναι οι εξής:

1. Η εφαρμογή προγραμμάτων εμβολιασμών και η διενέργειά τους.
2. Η καταβολή επιδομάτων σε άτομα δικαιούμενα παροχής κοινωνικής προστασίας.
3. Η εκτέλεση προγραμμάτων διά βίου μάθησης στο πλαίσιο του αντίστοιχου εθνικού και περιφερειακού σχεδιασμού, σύμφωνα με την κείμενη νομοθεσία.

⁶⁶Υπουργείο Εσωτερικών, Το Πρόγραμμα Καποδίστριας <http://www.ypes.gr/kapodistriasis/greek/kapo/program.htm>
Υπουργείο Εσωτερικών, Το Πρόγραμμα Καλλικράτης,

<http://www.ypes.gr/el/Regions/programma>

Υπουργείο Εσωτερικών, Το Πρόγραμμα Καλλικράτης, Αιτιολογική έκθεση

http://www.ypes.gr/UserFiles/f0ff9297-f516-40ff-a70e-eca84e2ec9b9/aitiologiki_kallikrati_9_6_2010.pdf

Υπουργείο Εσωτερικών, Το Πρόγραμμα Καλλικράτης, Έκθεση συνεπειών ρυθμίσεων

http://www.ypes.gr/UserFiles/f0ff9297-f516-40ff-a70e-eca84e2ec9b9/ekthesi_synepeivn_kallikraths_9_6_2010.pdf

4. Η σύσταση και λειτουργία Γραφείων Γεωργικής Ανάπτυξης (Γ.Γ.Α.).
5. Η έρευνα και μελέτη κάθε θέματος για την ανάπτυξη της γεωργίας, κτηνοτροφίας, και αλιείας καθώς και τη διατήρηση του αγροτικού, κτηνοτροφικού και αλιευτικού πληθυσμού στις εστίες τους.
6. Η παρακολούθηση της πορείας των αγορών των γεωργικών προϊόντων και η λήψη αντιπροσωπευτικών τιμών.
7. Η ενημέρωση του αγροτικού πληθυσμού για τις βελτιωμένες μεθόδους παραγωγής και οργάνωσης των εκμεταλλεύσεων για την αντιμετώπιση των τεχνικών, οικονομικών και διαρθρωτικών προβλημάτων στο πλαίσιο των προγραμμάτων του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης.
8. Η συνεργασία με Ιδρύματα έρευνας της αγροτικής, κτηνοτροφικής και αλιευτικής παραγωγής.
9. Η ευρύτερη διάδοση στον αγροτικό κόσμο, μέσω εκπαιδευτικών προγραμμάτων, γνώσεων για την εφαρμογή βελτιωμένων μεθόδων καλλιέργειας.

Μεταξύ των αυξημένων αρμοδιοτήτων των νέων Δήμων περιλαμβάνονται οι παρακάτω:

- **Ανάπτυξη:** ανάπτυξη ανθρωπίνων πόρων, εκμετάλλευση φυσικών πόρων, δημιουργία υποδομών, τουριστική ανάπτυξη.
- **Ποιότητα ζωής:** τεχνικές και κοινωνικές δομές των δήμων.
- **Απασχόληση:** πολιτικές προώθησης της απασχόλησης, ενίσχυση της επιχειρηματικότητας.
- **Κοινωνικές δράσεις και αλληλεγγύη:** ίδρυση και λειτουργία παιδικών και βρεφονηπιακών σταθμών, μέριμνα και φροντίδα των ευπαθών κοινωνικών ομάδων, δημιουργία δημοτικών ιατρείων, στήριξη των αστέγων, καταβολή επιδομάτων σε ειδικές ομάδες πολιτών (τυφλοί, κωφάλαοι, παραπληγικοί κτλ), εμβολιασμοί για ανασφάλιστους.
- **Παιδεία, πολιτισμός, αθλητισμός:** κέντρα δημιουργικής απασχόλησης παιδιών

Λόγω της οικονομικής κρίσης, οι Δήμοι έχουν δημιουργήσει δομές εκτάκτου χαρακτήρα και έχουν οργανώσει υπηρεσίες όπως: δημοτικά συστήματα, κοινωνικά παντοπωλεία, κοινωνικά ιατρεία και κοινωνικά φαρμακεία, έχουν προσπαθήσει να οργανώσουν την πώληση τροφίμων χωρίς μεσάζοντες, ούτως ώστε να μειωθεί η τελική τιμή στην οποία αγοράζουν τα τρόφιμα οι πολίτες., επιμελούνται την λειτουργία βρεφονηπιακών σταθμών, του προγράμματος βοήθεια στο σπίτι & του προγράμματος εναρμόνιση οικογενειακής & επαγγελματικής ζωής, ΚΗΦΗ, Κοινωνικά φροντιστήρια, κλπ

Όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται από τους Τριανταφυλλοπούλου, Σαγιά⁶⁷: «Σχεδόν σε κάθε δήμο το τελευταίο διάστημα αναπτύσσονται διάφορες δομές ... υποστηριγμένες από τη χρηματοδότηση της ΕΕ μέσω των πιλοτικών προγραμμάτων κοινωνικής επιχειρηματικότητας.»

Ένας άλλος θεσμός που έχει προσπαθήσει να συνεισφέρει ως προς την κοινωνική πολιτική είναι η Εκκλησία της Ελλάδας, πολλές φορές σε συνεργασία με τους Δήμους, αλλά και βασιζόμενη στις δικές της δομές. Μέσω των μητροπόλεων και των ενοριών, έχει γίνει μια προσπάθεια κάλυψης βασικών αναγκών των πολιτών. Στην ιστοσελίδα της Εκκλησίας⁶⁸ υπάρχει καταγραφή του κοινωνικού έργου που

⁶⁷Τριανταφυλλοπούλου Ελένη, Σαγιάς Ιάσων, Οι κοινωνικές παροχές στην πόλη της κρίσης. Αλληλεγγύη, φιλανθρωπία ή ένα νέο επιχειρηματικό πεδίο;» Εισηγήση στο Συνέδριο που διοργάνωσε το Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας με θέμα «Μεταβολές κι ανασηματοδοτήσεις του χώρου στην Ελλάδα της κρίσης», Βόλος, 1-3 Νοεμβρίου 2013.

http://www.citybranding.gr/2014/12/blog-post_19.html

⁶⁸Εκκλησία της Ελλάδας, <http://www.ecclesia.gr/greek/koinonia/koinonia.asp>

προσφέρεται, και το οποίο καλύπτει δωρεάν φαγητό, βρεφονηπιακούς σταθμούς, ιατρική βοήθεια, ξενώνες για άπορους και άστεγους και διάθεση ρούχων.

Σημαντικό ρόλο στην παροχή κοινωνικών υπηρεσιών παίζουν και οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΚΟ) όπως η Praxis, η Άρτος-Δράση ή Οι Γιατροί του Κόσμου. Η **Praxis** είναι έχει σαν κύριο στόχο το σχεδιασμό, την εφαρμογή και υλοποίηση προγραμμάτων ανθρωπιστικής και ιατρικής δράσης για τις ευπαθείς κοινωνικά ομάδες. Το Πανελλήνιο Φιλανθρωπικό Σωματείο **Άρτος-Δράση** υποστηρίζει και σιτίζει χωρίς διάκριση συνανθρώπους μας, που αντιμετωπίζουν προβλήματα επιβίωσης, ενώ οι **Γιατροί του Κόσμου** – Ελλάδας έχουν δημιουργήσει πλήθος προγραμμάτων με στόχο την παροχή ιατρικών και άλλων υπηρεσιών σε περιθωριοποιημένες πληθυσμιακές ομάδες που δεν έχουν πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας και χρειάζονται ιατρική περίθαλψη.

3.2. Η περίπτωση του Δήμου Κορινθίων

Ο Δήμος Κορινθίων, όπως και οι περισσότεροι δήμοι της χώρας, χρειάστηκε να αντιμετωπίσει την οικονομική κρίση, που έγινε αισθητή και σε αυτή την περιοχή. Έτσι οργάνωσε κοινωνικές δομές για να ανταποκριθεί στις καινούριες ανάγκες και απαιτήσεις των δημοτών.

Ο Δήμος δραστηριοποιήθηκε με συστηματικό τρόπο από το έτος 2012 λόγω των νέων αρμοδιοτήτων που του δόθηκαν με το άρθρο 94 του Νόμου 3852/2010 «*Καλλικράτης*». Η δημιουργία κοινωνικών δομών κρίνεται ιδιαίτερα αναγκαία σήμερα, λόγω της οικονομικής ύφεσης, της αύξησης της ανεργίας και του περιορισμού των κρατικών πόρων στον τομέα της κοινωνικής πρόνοιας, που έχουν αφήσει κενά στην παροχή κοινωνικής προστασίας. Ως αποτέλεσμα, οι πολίτες είναι εκτεθειμένοι ακόμα και για την εξασφάλιση αναγκαίων αγαθών όπως των βασικών ειδών διατροφής, ιατρικής και φαρμακευτικής περίθαλψης.

Ο Δήμος Κορινθίων έχει έκταση 611,02 χλμ & πληθυσμό 58.192 κατοίκους. Οι απασχολούμενοι είναι 19.965 άτομα εκ των οποίων, οι 2.567 απασχολούνται στο πρωτογενή τομέα, οι 4.436 στο δευτερογενή και οι 12.962 στο τριτογενή τομέα. Ο Δήμος έχει 4.462 άτομα άνεργα & έχει μη οικονομικά ενεργό πληθυσμό, που ανέρχεται σε 33.765 άτομα, δηλαδή πάνω από το 50% του συνολικού πληθυσμού. Τα άτομα αυτά είναι συνταξιούχοι, νοικοκυρές, παιδιά κτλ.

Πιο συγκεκριμένα βάσει των στατιστικών της ΕΛΣΤΑΤ⁶⁹, ο Δήμος Κορινθίων είχε το 2012, 18,9% ανεργία, αρκετά χαμηλότερα από τον εθνικό μέσο όρο – που κυμαίνεται γύρω στο 26% - αλλά υψηλότερο από τα επίπεδα προ κρίσης, αν λάβουμε υπόψη ότι η ανεργία σε εθνικό επίπεδο μέχρι το 2007 ήταν στο 8%, όπως έχουμε αναφέρει προηγουμένως⁷⁰. Τα τελευταία στοιχεία του Δήμου που αναφέρονται στο εκτιμώμενο ποσοστό για το 2014, ανεβάζουν το ποσοστό ανεργίας στο 22,8%, άρα υπάρχει μια σαφής αυξητική τάση⁷¹.

⁶⁹ΕΛ.ΣΤΑΤ, «Οικονομικά ενεργός και μη ενεργός πληθυσμός, απασχολούμενοι κατά τομέα οικονομικής δραστηριότητας και άνεργοι». Φύλλο Excel, κατόπιν αιτήματος, Παράρτημα 1 & 2

⁷⁰ΕΛ.ΣΤΑΤ, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού

http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/BUCKET/A0101/PressReleases/A0101_SJO02_DT_MM_09_2013_01_F_GR.pdf

⁷¹ΕΛ.ΣΤΑΤ, «Οικονομικά ενεργός και μη ενεργός πληθυσμός, απασχολούμενοι κατά τομέα οικονομικής δραστηριότητας και άνεργοι». Φύλλο Excel, κατόπιν αιτήματος, Παράρτημα 1 & 2

Στο κεφάλαιο αυτό παρουσιάζονται οι δομές παροχής βασικών κοινωνικών υπηρεσιών που έκανε ο Δήμος Κορινθίων στον τομέα των υπηρεσιών πρόνοιας, όσον αφορά τον τρόπο οργάνωσης, τη χρηματοδότηση και την αποτελεσματικότητα. Πιο συγκεκριμένα παρουσιάζονται το Κοινωνικό Παντοπωλείο, το Κοινωνικό ιατρείο, το φαρμακείο και οι λοιπές παροχές.

3.3. Παρουσίαση δομών κοινωνικών υπηρεσιών

Ο Δήμος Κορινθίων με την αρ. 162/2011 απόφασή του κατ' εφαρμογή του Καλλικράτη, σύστησε το νπδδ <<Κέντρο Κοινωνικής Πολιτικής Δήμου Κορινθίων>>. Το νέο νομικό πρόσωπο είχε ως σκοπό την άσκηση κοινωνικής πολιτικής, μέριμνας & αλληλεγγύης προς όφελος των δημοτών του δήμου. Προέκυψε από την συγχώνευση όλων των νομικών προσώπων παιδικών σταθμών & ΚΑΠΗ των τέως Δήμων Κορινθίων, Άσσου-Λεχαιίου, Σαρωνικού, Σολυγείας & Τενέας, καθώς και των προγραμμάτων των ανωτέρω δήμων Βοήθεια στο Σπίτι & ΚΗΦΗ. Αναλυτικότερα οι δομές που αναπτύχθηκαν είναι οι εξής:

3.3.1. Κοινωνικό παντοπωλείο

Το κοινωνικό παντοπωλείο του Δήμου Κορινθίων άρχισε να λειτουργεί το 2012 με στόχο την υπηρεσία παροχής ειδών πρώτης ανάγκης για τη σίτιση και την ένδυση των απόρων κατοίκων. Ιδρύθηκε με την υπ' αριθμ. 19/305/03.09.2012 Απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου και βάσει των διατάξεων του άρθρου 2 του Ν.4071/2012. Στόχος του κοινωνικού παντοπωλείου είναι: «[...] να διασφαλίσει ένα αξιοπρεπές επίπεδο διαβίωσης των συνανθρώπων μας που αντιμετωπίζουν το φάσμα της φτώχειας [...] και να τους βοηθήσει να στηριχθούν στις δικές τους δυνάμεις παρέχοντάς τους βοήθεια στην ανάπτυξη βασικών ατομικών δεξιοτήτων.»⁷²

Τα παρεχόμενα είδη προέρχονται από **χορηγίες και δωρεές πολιτών, επιχειρήσεων και ιδιωτών** με προσφορά προϊόντων, **ευρωπαϊκά και εθνικά προγράμματα, ιδίους πόρους του Δήμου** καθώς και **χορηγίες από φορείς** του Δημοσίου Τομέα, ΝΠΔΔ, την Περιφέρεια και την Εκκλησία.

Ο Δήμος Κορινθίων το έτος 2012 δαπάνησε για τις ανάγκες του κοινωνικού παντοπωλείου το ποσό των 14.455,00€, και το 2013 το ποσό των 32.863,99€. Σύμφωνα με τις εκθέσεις πεπραγμένων και το διαχειριστικό απολογισμό, έως και το Α' εξάμηνο 2014 λειτουργίας του κοινωνικού παντοπωλείου του Δήμου, 55.338 προϊόντα (τεμάχια) αγοράστηκαν από το Δήμο (75,26%), ενώ 18.189 προϊόντα προέρχονταν από δωρεές (24,74%)⁷³.

Τα διαθέσιμα προϊόντα είναι τα εξής **τρόφιμα**, απορρυπαντικά, είδη καθαριότητας και ατομικής υγιεινής, **είδη για μωρά, είδη ένδυσης και υπόδησης, παιχνίδια, μεταχειρισμένα αντικείμενα, φρέσκα προϊόντα λαϊκής** και να **οργανώσει συσσίτιο** με μαγειρευτό φαγητό.

Οι οικογένειες που ενισχύθηκαν επιλέγηκαν βάσει συγκεκριμένων κοινωνικών και οικονομικών κριτηρίων, τα οποία αναφέρονται στο ΦΕΚ 1747/2006. Το βασικό κριτήριο είναι το εισόδημα και ο αριθμός των μελών της οικογένειας.

⁷² Απόφαση Δημοτικού Συμβουλίου 305/2012 για την ίδρυση Κοινωνικού Παντοπωλείου Δήμου Κορινθίων

⁷³ Τα στοιχεία προήλθαν από πρωτογενή έρευνα στην αρμόδια υπηρεσία του Δήμου.

Μέλη οικογένειας	Εισόδημα
1 άτομο	6.000 ευρώ
2 άτομα	7.200 ευρώ
3 άτομα	8.400 ευρώ
4 άτομα	9.600 ευρώ

Το κοινωνικό παντοπωλείο στεγάζεται σε χώρο του Δήμου, ο οποίος είναι προσπελάσιμος στην τροφοδοσία και τη διανομή των προϊόντων. Η λειτουργία του βασίζεται στην εργασία κοινωνικών λειτουργών, οικονομολόγων, οδηγών και εργατών γενικών καθηκόντων. Συνολικά 13 δημοτικοί υπάλληλοι απασχολούνται εκεί.

Στο κοινωνικό παντοπωλείο έχουν εξυπηρετηθεί 506 άνθρωποι για το διάστημα 2012-2013 και 811 το 2014. Η μεγάλη αυτή αύξηση μπορεί να οφείλεται σε περισσότερους αιτούντες που έγιναν δεκτοί, σε μεγαλύτερο διαθέσιμο κονδύλι για το παντοπωλείο ή σε αύξηση των συνολικών αιτούντων, λόγω των δυσμενών κοινωνικών και οικονομικών συνθηκών⁷⁴. Όλες οι αιτήσεις που πληρούσαν τις προϋποθέσεις καλύφθηκαν.

Σύμφωνα με την υπεύθυνη υπάλληλο του Δήμου, στο κοινωνικό παντοπωλείο εξυπηρετήθηκαν όλοι όσοι έκαναν αίτηση για παροχή βοήθειας και πληρούσαν τις προϋποθέσεις. Το έτος 2014, η επιτροπή διαχείρισης του κοινωνικού παντοπωλείου αποφάσισε τη διασταύρωση των δικαιούχων του Δήμου με αυτά της «Θεοπροσφοράς» της ιεράς Μητροπόλεως Κορίνθου, ώστε να γίνει όσο το δυνατόν δικαιότερη διανομή των προϊόντων σε περισσότερα άτομα.

3.3.2. Κοινωνικό ιατρείο και φαρμακείο και λοιπές παροχές

Το **κοινωνικό ιατρείο** δημιουργήθηκε με πρωτοβουλία του Δήμου λόγω της αύξησης των ανασφάλιστων. Ο Δήμος Κορινθίων εισηγήθηκε και οργάνωσε ένα κοινωνικό ιατρείο, στελεχωμένο από εθελοντές ιατρούς⁷⁵. Στόχος του ιατρείου είναι η συμπληρωματική και αμεσότερη περίθαλψη των δημοτών και ειδικότερα η αντιμετώπιση αναγκών προληπτικής ιατρικής, έγκαιρης διάγνωσης, υγειονομικής ενημέρωσης, προληπτικής οδοντιατρικής, καρδιακών προβλημάτων, δερματικών νοσημάτων, προληπτικής παιδιατρικής, πρωτοβάθμιας ιατρικής περίθαλψης κτλ. Το ιατρείο παρέχει υπηρεσίες υγείας από ορθοπαιδικό, γυναικολόγο, καρδιολόγο, οφθαλμίατρο, ενδοκρινολόγο, παθολόγο, πνευμονολόγο, παιδίατρο, ωτορινολαρυγγολόγο, φυσιοθεραπευτή, ψυχολόγο και διατροφολόγο. **Συνολικά, εξυπηρετήσε 200 δημότες το 2013.**

⁷⁴ Πηγή: Ιανουάριος-Φεβρουάριος 2015. Συνέντευξη με τη Δημοτική Υπάλληλο κα. Μαρία Ρουσινού.

⁷⁵ Ιστοσελίδα Δήμου Κορίνθου, «Κοινωνικό Ιατρείο-Φαρμακείο», <http://www.kkpdimkorinthos.gr/koinwnikaprogrammata/koinoniko-iatreio-pharmakeio/>

Μέρος του κοινωνικού ιατρείου είναι και ο προγραμματισμός εμβολιασμών απόρων και ανασφάλιστων παιδιών: **έγιναν 750 εμβολιασμοί μέσα στο 2013**. Είναι σημαντικό να τονιστεί ότι η πρόληψη είναι σαφώς καλύτερη από την ίαση, οπότε και οι εμβολιασμοί είναι κατά κάποιο τρόπο μια επένδυση υγείας για το μέλλον.

Παράλληλα, υπήρξε **εθελοντική αιμοδοσία και τράπεζα αίματος** που οργανώθηκε με τη συνεργασία του Νοσοκομείου Κορίνθου, ενώ υπάρχει και κοινωνικό φαρμακείο που παρέχει στους ωφελούμενους δωρεάν φάρμακα, υγειονομικό υλικό και παραφαρμακευτικά προϊόντα, τα οποία εξασφαλίζονται μέσω συνεργασιών και χορηγιών από την τοπική κοινωνία⁷⁶.

Ένα ακόμα μέτρο του Δήμου είναι το **Ιατρείο Διακοπής Καπνίσματος**, το οποίο οργανώθηκε από το Κέντρο Κοινωνικής πολιτικής του Δήμου. Το Ιατρείο λειτουργεί κάθε 15 ημέρες στο χώρο του κεντρικού ΚΑΠΗ και ξεκίνησε τη λειτουργία του στις 14/10/2013. Στο **πρόγραμμά του εντάχθηκαν 60 ασθενείς** με πλήρη παρακολούθηση από πνευμονολόγο. Γνωρίζοντας την ελλιπή παροχή παρόμοιων προγραμμάτων από τον ΕΟΠΥΥ⁷⁷ και δεδομένου ότι ένα 30% του πληθυσμού καπνίζει⁷⁸, είναι ουσιαστικό να υπάρχει κάποιου είδους βοήθεια για την απεξάρτηση από το κάπνισμα. Οι εναλλακτικές είναι είτε αναμονή για ένταξη σε δημόσιο πρόγραμμα είτε προσφυγή σε ιδιωτικό πρόγραμμα, με την ανάλογη χρηματική επιβάρυνση.

3.3.3. Βοήθεια για οικογένειες

Ένα σημαντικό στοιχείο που αναλύθηκε παραπάνω είναι η δυσκολία που αντιμετωπίζουν πολλές οικογένειες στην εξισορρόπηση της επαγγελματικής και οικογενειακής ζωής. Μέρος των προσπαθειών του Δήμου Κορινθίων είναι η αντιμετώπιση αυτών των πιέσεων.

Ο Δήμος έχει οργανώσει το **πρόγραμμα δημιουργικής απασχόλησης σε μαθητές δημοτικών σχολείων**⁷⁹. Στόχος της δράσης είναι η κοινωνική παροχή του Δήμου σε εργαζόμενους γονείς κατά τις απογευματινές ώρες, προκειμένου να απασχοληθούν δημιουργικά τα παιδιά σε προγράμματα ποιοτικής ψυχαγωγίας με ενδιαφέρουσες δραστηριότητες.

Επίσης, στα πλαίσια του προγράμματος **«Εναρμόνιση Οικογενειακής και Επαγγελματικής Ζωής»**, ο Δήμος προσπαθεί να βοηθήσει τις μητέρες να ενταχθούν στην επαγγελματική τους ζωή, έχοντας τα παιδιά τους σε βρεφονηπιακό ή παιδικό σταθμό⁸⁰. Όπως ρητά αναφέρεται στην ιστοσελίδα του Δήμου, στόχος του προγράμματος είναι η ενθάρρυνση των γυναικών που είναι μητέρες βρεφών ή και νηπίων, για την παραμονή ή και την επανένταξη τους στην αγορά εργασίας, εφόσον πλέον θα νιώθουν

⁷⁶Ιστοσελίδα Δήμου Κορίνθου, «*Παροχή φαρμάκων στο Κοινωνικό φαρμακείο της Κορίνθου*», <http://www.korinthiportal.gr/news/3922/parohi-farmakon-sto-koinoniko-farmakeio-tis-korinthoy>

⁷⁷Ελευθεροτυπία, «*Μαραζώνουν τα Ιατρεία Διακοπής Καπνίσματος*», <http://www.enet.gr/?i=news.el.article&id=355520>

⁷⁸Η Καθημερινή, «*Μείωση των καπνιστών κατά 30% σε πέντε χρόνια*», <http://www.kathimerini.gr/795863/article/epikairothta/politikh/meiwsh-twn-kapnistwn-kata-30-se-pente-xronia>

⁷⁹Ιστοσελίδα Δήμου Κορινθίων, «*Πρόγραμμα Δημιουργικής Απασχόλησης Παιδιών*», <http://politix.korinthos.gr/Default.aspx?id=2765&nt=108>

⁸⁰Ιστοσελίδα Δήμου Κορινθίων, «*Κέντρο Κοινωνικής Πολιτικής Δήμου Κορίνθου*», <http://www.kkpdimkorinthos.gr/koinwnikaprogrammata/enarmonish/>

ασφάλεια όσον αφορά τη φροντίδα, τη δημιουργική απασχόληση και τη ψυχαγωγία των παιδιών τους κατά τις εργάσιμες ώρες.

Επιπροσθέτως, το πρόγραμμα συνεισφέρει στην ελάφρυνση του οικογενειακού προϋπολογισμού, καθώς τα παιδιά των μητέρων που συμμετέχουν στο πρόγραμμα φιλοξενούνται δωρεάν στους Δημοτικούς Παιδικούς και Βρεφονηπιακούς Σταθμούς που λειτουργούν υπό την εποπτεία του Κέντρου Κοινωνικής Πολιτικής Δήμου Κορινθίων.

Μέσω της δράσης «Εναρμόνιση Οικογενειακής και Επαγγελματικής Ζωής», το Κέντρο Κοινωνικής Πολιτικής Δήμου προσφέρει **320 θέσεις σε ωφελούμενες μητέρες**. Το πρόγραμμα χρηματοδοτείται από το ΕΣΠΑ.

Ένα άλλο σημείο βοήθειας είναι η «**Βοήθεια στο Σπίτι**»⁸¹ και το «**Κέντρο Ημερήσιας Φροντίδας Ηλικιωμένων**» (ΚΗΦΗ)⁸². Και τα δύο προγράμματα έχουν ως επιδίωξη τη βοήθεια και μέριμνα των ηλικιωμένων. Απώτερος σκοπός τους είναι η απελευθέρωση του οικείου περιβάλλοντος του ηλικιωμένου, προκειμένου να εξασφαλίσουν εργασία.

Είναι γνωστό ότι η φροντίδα των ηλικιωμένων στην χώρα μας είναι δύσκολη υπόθεση: τα κρατικά γηροκομεία και οι μονάδες φροντίδας δεν έχουν αρκετές θέσεις, ενώ τα ιδιωτικά γηροκομεία είναι ακριβά για τις οικονομικές δυνατότητες των περισσότερων οικογενειών⁸³. Έτσι, πολλές οικογένειες βρίσκονται σε δύσκολη θέση, αφού πρέπει κάποιο μέλος –λόγω παράδοσης, συνήθως η γυναίκα- να φροντίσει τους ηλικιωμένους. Το πρόγραμμα «**Βοήθεια στο Σπίτι**» απευθύνεται σε άτομα της τρίτης ηλικίας που δεν αυτοεξυπηρετούνται πλήρως, καθώς και σε άτομα με κινητικές δυσλειτουργίες και ειδικά προβλήματα που χρήζουν προσοχής, βοήθειας και ειδικής φροντίδας.

Όπως ενημερώνει η ιστοσελίδα του Δήμου Κορινθίων⁸⁴, προτεραιότητα έχουν όσοι ζουν μόνοι τους ή δεν έχουν την πλήρη φροντίδα της οικογένειας ή που το εισόδημά τους δεν τους επιτρέπει να εξασφαλίσουν τις απαιτούμενες υπηρεσίες για τη βελτίωση της ποιότητας ζωής τους. Υπάρχουν και άλλοι που θα μπορούσαν να επωφεληθούν από το πρόγραμμα, αφού χρειάζονται βοήθεια και όσοι έχουν έναν ηλικιωμένο στο σπίτι αλλά θα ήθελαν να απελευθερωθούν από τη συγκεκριμένη φροντίδα για να μπορέσουν να βρουν εργασία. Από το πρόγραμμα επωφελούνται **150 ηλικιωμένοι**.

Σκοπός του προγράμματος «**Βοήθεια στο Σπίτι**» είναι η παραμονή των ηλικιωμένων στο φυσικό τους περιβάλλον, η αποφυγή χρήσης ιδρυματικής φροντίδας, η διατήρηση της συνοχής της οικογένειας και η βελτίωση της ποιότητας ζωής τους. Στο πρόγραμμα συμμετέχουν 1 κοινωνική λειτουργός, 2 νοσηλεύτριες και 2 οικογενειακές βοηθοί.

Οι υπηρεσίες που προσφέρονται μέσω του προγράμματος περιλαμβάνουν:

- Συμβουλευτική και συναισθηματική στήριξη.
- Ιατρική φροντίδα με επισκέψεις στο σπίτι.
- Νοσηλευτική μέριμνα και φυσιοθεραπεία.

⁸¹Ιστοσελίδα Δήμου Κορινθίων, «*Βοήθεια στο Σπίτι*»

<http://www.kkpdimkorinthos.gr/koinwnikaprogrammata/vohtheiastospiti/>

⁸²Ιστοσελίδα Δήμου Κορινθίων, «*Κέντρο Ημερήσιας Φροντίδας Ηλικιωμένων*»,

<http://www.kkpdimkorinthos.gr/koinwnikaprogrammata/khfh/>

⁸³Protagon, «*Πριν το τέλος*», <http://www.protagon.gr/?i=protagon.el.article&id=11970>

⁸⁴Ιστοσελίδα Δήμου Κορινθίων, «*Κέντρο Κοινωνικής Πολιτικής Δήμου Κορίνθου*»,

<http://www.kkpdimkorinthos.gr/koinwnikaprogrammata/enarmonish/>

- Οικογενειακή – Οικιακή Φροντίδα και ικανοποίηση πρακτικών αναγκών διαβίωσης.
- Μικροαγορές, πληρωμή λογαριασμών.
- Συνοδεία στις διάφορες υπηρεσίες.

Παράλληλα, η ιστοσελίδα του Δήμου μας ενημερώνει ότι τα τυχόν κενά του προγράμματος «Βοήθεια στο Σπίτι» προσπαθεί να καλύψει ένα άλλο πρόγραμμα, το «**Κέντρο Ημερήσιας Φροντίδας Ηλικιωμένων**» (ΚΗΦΗ). Πρόκειται για μια μονάδα ημερήσιας φιλοξενίας ηλικιωμένων ατόμων μη δυναμένων να αυτοεξυπηρετηθούν απόλυτα (εμφανίζοντας κινητικές δυσκολίες, άνοια κ.λ.π), των οποίων το οικογενειακό περιβάλλον που τα φροντίζει εργάζεται ή αντιμετωπίζει σοβαρά κοινωνικά και οικονομικά προβλήματα ή προβλήματα υγείας και αδυνατεί να ανταποκριθεί στη φροντίδα του ηλικιωμένου που έχει αναλάβει. **Συνολικά εξυπηρετούνται 15 άτομα ετησίως.** Οι παρεχόμενες υπηρεσίες είναι οι εξής νοσηλευτική φροντίδα, φροντίδα για την ικανοποίηση πρακτικών αναγκών διαβίωσης και προγράμματα δημιουργικής απασχόλησης. Οι αιτήσεις ήταν όσες και οι εξυπηρετούμενοι.

Εδώ πρέπει να τονιστεί ότι το πρόγραμμα «**Βοήθεια στο σπίτι**» λήγει στις 31 Δεκεμβρίου 2015 και δεν έχει ξεκαθαρίσει ακόμα αν θα συνεχιστεί, ούτε έχει εξακριβωθεί η μορφή που μπορεί να πάρει στο μέλλον. Αυτό είναι άλλο ένα παράδειγμα της αποσπασματικότητας των δράσεων που αναλαμβάνουν οι ΟΤΑ, το οποίο και οδηγεί στην έλλειψη συνοχής και αποτελεσματικότητας.

3.3.4. Υλοποίηση Προγραμμάτων δια βίου μάθησης στον Δήμο Κορινθίων

Εκτός των παραπάνω, συστήθηκε στο Δήμο, με απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου, Κέντρο δια βίου μάθησης. Το Κέντρο αυτό υλοποιεί προγράμματα δια βίου μάθησης στα πλαίσια του Ν. 3879/2011.Ο στόχος είναι η προετοιμασία των συμμετεχόντων και η προώθησή τους στην απασχόληση και την επιχειρηματικότητα. Το έτος 2013 παρακολούθησαν τα μαθήματα στο κέντρο 340 άτομα⁸⁵ σε σύνολο 500 αιτήσεων. Για το έτος 2014, παρακολούθησαν τα μαθήματα 500 άτομα σε σύνολο 700 αιτήσεων, δηλαδή το 71% των αιτήσεων ικανοποιήθηκε.

3.3.5. Υλοποίηση κοινωνικών φροντιστηρίων στον Δήμο Κορινθίων

Εθελοντές συνταξιούχοι αλλά κυρίως άνεργοι καθηγητές μέσης εκπαίδευσης, καθώς και φροντιστές ξένων γλωσσών κατέθεσαν τις γνώσεις τους για τα παιδιά σε εθελοντική βάση, εντελώς δωρεάν. Το έτος 2012 φοίτησαν στα κοινωνικά φροντιστήρια 185 παιδιά, ενώ το έτος 2013, ο αριθμός έφτασε τα 230 παιδιά. Τα κοινωνικά φροντιστήρια είναι θεσμός που υλοποιείται από το Κέντρο Κοινωνικής Πολιτικής του Δήμου Κορινθίων.

3.3.6. Υποβολή σε πρόγραμμα Επισιτιστικής και Βασικής Υλικής Συνδρομής

Στις 18/12/2014 εγκρίθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Επισιτιστικής και Βασικής Υλικής Συνδρομής από το Ταμείο Ευρωπαϊκής Βοήθειας για τους Άπορους (TEBA/FEAD) συνολικού προϋπολογισμού 330.555.921,00 ευρώ για όλη την χώρα.

⁸⁵ Πηγή: Φεβρουάριος 2015. Συνέντευξη με τη Δημοτική Υπάλληλο κα Αλεξάνδρα Στεργιοπούλου.

Ο Δήμος Κορινθίων έχει διοργανώσει δύο διαβουλεύσεις σε επίπεδο νομού, στα πλαίσια υποβολής του ανωτέρω προγράμματος του ΤΕΒΑ «Ταμείο Ευρωπαϊκής Βοήθειας για τους απόρους», με όλους τους κοινωνικούς φορείς του νομού, με στόχο την κάλυψη πληθυσμού ωφελουμένων που βιώνουν ακραία φτώχεια⁸⁶.

Ειδικότερα ο δήμος Κορινθίων έχει καταγράψει συνολικά 864 ωφελούμενες οικογένειες που αντιστοιχούν σε 1.555 ωφελούμενους. Ενώ το Κέντρο Κοινωνικής Πολιτικής Δήμου Κορινθίων έχει καταγράψει συνολικά 276 ωφελούμενες οικογένειες που αντιστοιχούν σε 665 ωφελούμενους. Το σύνολο των «επιλέξιμων» ωφελούμενων οικογενειών στο ΤΕΒΑ εκτιμάται ότι θα είναι 1.140 οικογένειες στις οποίες αντιστοιχεί ένα σύνολο 2.220 ωφελουμένων.

3.4. Κριτική προσέγγιση του αναδυόμενου μοντέλου

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι υπάρχει ένα αναδυόμενο μοντέλο με θεσμοθετημένες δομές αλλά και άλλες που έχουν δημιουργηθεί έκτακτα λόγω των αυξημένων αναγκών που επέφερε η οικονομική κρίση. Έτσι, οι κρατικές δομές καλύπτουν την εκπαίδευση, την υγεία και την κοινωνική ασφάλεια ενώ οι δημοτικές δομές, θεσμοθετημένες ή έκτακτες, έρχονται να καλύψουν το κενό των κρατικών δομών. Οι νέες δομές έχουν να αντιμετωπίσουν συγκεκριμένες προκλήσεις όπως την έλλειψη επαρκούς χρηματοδότησης και την έλλειψη προσωπικού.

Το ερώτημα που προκύπτει είναι αν οι κοινωνικές υπηρεσίες των Δήμων καταφέρνουν να μειώσουν την ανισότητα και τη φτώχεια που έχουν προκύψει. Το συμπέρασμα που απορρέει είναι ότι οι υπηρεσίες που παρέχουν οι Δήμοι σκοπεύουν στην προσωρινή ανακούφιση των πολιτών και δεν έχουν πραγματική επίδραση στη μείωση της ανεργίας και της φτώχειας. Για να γίνει αυτό, χρειάζονται πολιτικές ανάπτυξης οι οποίες προβλέπονται στις αρμοδιότητες των Δήμων, όπως περιγράφεται παραπάνω. Όμως, παίρνοντας ως παράδειγμα τον Δήμο Κορινθίων, ενώ προβλέπεται στον οργανισμό εσωτερικής υπηρεσίας (ΟΕΥ), γραφείο αγροτικής ανάπτυξης με πολύ σημαντικές αρμοδιότητες, στην πραγματικότητα δεν έχει δημιουργηθεί αυτή η θεσμοθετημένη δομή λόγω **έλλειψης προσωπικού**.

Οι πολιτικές των ΟΤΑ γενικότερα αλλά και στον Δήμο Κορινθίων ειδικότερα, πρέπει να γίνουν ενεργές, να απεγκλωβίζουν τους πολίτες από την παγίδα της φτώχειας και να τον βάζουν στην παραγωγική διαδικασία και την κοινωνική δράση. Η κοινωνική πολιτική εν γένει θα πρέπει να ωθεί τον άνθρωπο να είναι παραγωγικός και χρήσιμος.

- Η πολιτική στον τομέα της **απασχόλησης** θα πρέπει να στοχεύει στην αύξηση της απασχόλησης και στην δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, κάτι το οποίο δεν έχει γίνει έως σήμερα και δεν έχει υπάρξει κανένας σχεδιασμός για την μείωση της ανεργίας.
- Στον τομέα της **υγείας** αντίθετα, η δημιουργία του κοινωνικού ιατρείου έχει βοηθήσει σε πολύ μεγάλο βαθμό τους ευπαθείς δημότες (200 δημότες το 2013), που είτε ήταν ανασφάλιστοι είτε δεν διέθεταν τους απαραίτητους πόρους ώστε να καταφύγουν σε ιδιώτες ιατρούς για να

⁸⁶ Πηγή: Μάρτιος 2015. Συνέντευξη με τη Δημοτική Υπάλληλο κα. Μαρία Νέγρη.

εξεταστούν. Οι εμβολιασμοί των παιδιών επίσης αφορούν πολύ μεγάλο αριθμό ωφελούμενων ατόμων (750 εμβολιασμοί το 2013).

- Στον τομέα της **παιδείας** τα κοινωνικά φροντιστήρια (230 ωφελούμενοι το 2013) και το κέντρο δια βίου μάθησης (340 ωφελούμενοι το 2013) παρουσιάζουν πολύ σημαντικές δράσεις & έχουν πολύ μεγάλη αποδοχή και συμμετοχή από τους δημότες του Δήμου Κορινθίων.
- Στις λοιπές κοινωνικές υπηρεσίες (Κοινωνικό παντοπωλείο, ΚΗΦΗ κλπ) προσφέρουν μια προσωρινή ανακούφιση στους ωφελούμενους χωρίς να λύνουν το πραγματικό πρόβλημα της ανεργίας και της φτώχειας.

Πολλοί ΟΤΑ εκτιμούν ότι τους έχουν ανατεθεί παραπάνω αρμοδιότητες, χωρίς όμως να έχουν και την ανάλογη χρηματοδότηση. Όλες οι ενέργειες χρειάζονται οικονομική υποστήριξη, ιδίως για την πληρωμή μισθών των επαγγελματιών που απασχολούνται στα διάφορα προγράμματα. Ακόμα και αν υποθέσουμε ότι ο Δήμος μπορεί να παράσχει δωρεάν τους κατάλληλους χώρους, οι υπηρεσίες που καλείται να προσφέρει εξαρτώνται άμεσα από τη διαθεσιμότητα εξειδικευμένου προσωπικού. Η πρόσληψη επιπλέον ατόμων, όμως, είναι δύσκολη. Όπως και το κράτος, οι ΟΤΑ δυσκολεύονται να καλύψουν τον προϋπολογισμό τους όταν τα συνολικά έσοδά τους έχουν μειωθεί και ιδίως αφού η χρηματοδότηση από την κεντρική κυβέρνηση έχει μειωθεί αισθητά- έως και κατά 60%⁸⁷. Αυτές οι ελλείψεις οδηγούν στη **μη βιωσιμότητα** των δομών.

Άλλο σημαντικό συμπέρασμα που απορρέει από το παράδειγμα του Δήμου Κορινθίων είναι ότι μέρος των αναγκών καλύπτεται από την ιδιωτική πρωτοβουλία. Οφείλει να μας προβληματίσει η **ανάληψη ενός τέτοιου εγχειρήματος από εθελοντές**, στηριζόμενο αποκλειστικά στα φιλανθρωπικά αισθήματα των δημοτών. Η φιλανθρωπία, ο εθελοντισμός και οι έρανοι μπορούν να θεωρηθούν στιγμιαία βοηθήματα για συγκεκριμένο σκοπό και με συγκεκριμένο χρονικό περιθώριο. Τείνουν όμως να γίνονται βασικός πυλώνας της κοινωνικής πολιτικής, κάτι το οποίο είναι προβληματικό. Για παράδειγμα, πώς θα μπορέσει να λειτουργήσει σε βάθος χρόνου ένα κοινωνικό ιατρείο βασιζόμενο εξολοκλήρου στην εθελοντική εργασία των ιατρών;

Επίσης σημαντικό είναι **ότι η κοινωνική πολιτική χρειάζεται χρόνο και προγραμματισμό για να είναι αποτελεσματική**. Αρκετά προγράμματα καλύπτονται από Ευρωπαϊκά προγράμματα χρηματοδότησης και έτσι δεν έχουν συνεχή ροή εσόδων. Τέτοιο είναι, για παράδειγμα, το Πρόγραμμα «Εναρμόνιση Οικογενειακής και Επαγγελματικής Ζωής». Όταν όμως τα χρήματα δεν είναι προϋπολογισμένα στον ετήσιο κρατικό προϋπολογισμό, αλλά προκύπτουν από Ευρωπαϊκά προγράμματα τα οποία έχουν συγκεκριμένο χρονικό ορίζοντα, τότε η κοινωνική πολιτική γίνεται αποσπασματική. Κάποιες χρονιές μπορεί να μην υπάρχει δυνατότητα για αρκετές θέσεις σε βρεφονηπιακούς σταθμούς, ενώ άλλες χρονιές μπορεί αυτές οι θέσεις να αυξηθούν.

Συνεχίζοντας τις παραπάνω σκέψεις, ένα μεγάλο πρόβλημα των διαφόρων προγραμμάτων των ΟΤΑ είναι ότι η **έλλειψη χρηματο-οικονομικού σχεδιασμού οδηγεί σε αποσπασματικές ενέργειες**, των οποίων η αποτελεσματικότητα δεν μπορεί να μετρηθεί. Είναι πολύ δύσκολο να βγουν συμπεράσματα από ένα έργο που δεν έχει βάθος χρόνου και δεν έχει επαρκή διάρκεια ζωής. Η στατιστική βασίζεται σε μεγάλο, συνεπή και συνεχή αριθμό αποτελεσμάτων, κάτι το οποίο στις

⁸⁷ Η Καθημερινή, «Οι δήμαρχοι δεν θέλουν άλλες περικοπές στους ΟΤΑ», <http://www.kathimerini.gr/41136/article/epikairothta/ellada/oi-dhmarxoi-den-8eloy-n-alles-perikopes-stoys-ota>

περισσότερες περιπτώσεις δεν υφίσταται στις περιπτώσεις των ΟΤΑ. Επίσης, λόγω της αποσπασματικότητας των ενεργειών, δεν υπάρχει σωστή ανάλυση των αποτελεσμάτων. Ένα έργο οφείλει να κρίνεται βάσει του αποτελέσματος του, όπου εξετάζονται οι στόχοι, αναλύονται τα αποτελέσματα και γίνονται μελέτες βελτίωσης.

Ως εκ τούτου, ενώ οι ενέργειες έχουν όντως κάποιο αποτέλεσμα, δεν έχουν το μέγιστο δυνατό αποτέλεσμα επειδή είναι αποσπασματικές. Αν γινόταν σωστός σχεδιασμός και υπήρχε επαρκής χρηματοδότηση, θα μπορούσε να βοηθηθεί περισσότερος κόσμος, πιο σωστά και πιο επιτυχημένα. Οι ΟΤΑ μπορούν να συνεισφέρουν στην παροχή κοινωνικών υπηρεσιών και να αποσυμφορήσουν τα ασφαλιστικά ταμεία καθώς και τις διάφορες κρατικές μορφές κοινωνικής πρόνοιας. Αναγκαία προϋπόθεση είναι η οικονομική και στελεχιακή υποστήριξη αυτών των αρμοδιοτήτων.

3.5 Επίλογος κεφαλαίου

Το παράδειγμα του Δήμου Κορινθίων είναι χρήσιμο, γιατί μας δίνει στην πράξη μια εικόνα του τρόπου με τον οποίο προσπαθεί ένας Δήμος να βοηθήσει τους δημότες που αντιμετωπίζουν φτώχεια και ανισότητα στις ευκαιρίες επαγγελματικής και προσωπικής ανάπτυξης λόγω κρίσης. Αυτό όμως που προκύπτει είναι ότι πολλές ενέργειες, **λόγω έλλειψης ή μη συνεχούς χρηματοδότησης και λόγω ανεπάρκειας οργάνωσης, είναι αποσπασματικές και με μικρότερο αποτέλεσμα από το αναμενόμενο.**

Για αυτό το λόγο, οι ΟΤΑ θα πρέπει να οργανωθούν με πιο στοχευμένο τρόπο, εντάσσοντας την κοινωνική πρόνοια στις βασικές αρμοδιότητες του Δήμου. Από την κατεύθυνση στην οποία κινείται η κεντρική κυβέρνηση προκύπτει ότι οι ΟΤΑ θα κληθούν να επιτελέσουν μεγαλύτερο κοινωνικό έργο, οπότε η κατάλληλη προετοιμασία είναι απαραίτητη. Το σύστημα παροχής κοινωνικών υπηρεσιών είναι στην πράξη μεικτό. Το πρόβλημα προκύπτει στην αύξηση των αρμοδιοτήτων των ΟΤΑ –η οποία αύξηση είναι συγχρόνως θεσμοθετημένη αλλά και έκτακτη λόγω των συνθηκών- η οποία δεν συνδυάζεται με τα κατάλληλα κονδύλια.

Επίλογος

Η ζήτηση για κοινωνική προστασία έχει αυξηθεί λόγω της οικονομικής κρίσης, που έχει επιφέρει αύξηση της ανεργίας, της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού, με παράλληλη μείωση των μισθών και της απασχόλησης. Το σύστημα κοινωνικής προστασίας, όμως, είναι κι αυτό ένα «θύμα» της κρίσης, η οποία στέρησε από το κράτος πρόνοιας τους απαραίτητους πόρους για την άσκηση κοινωνικής πολιτικής και την προστασία των οικονομικά ασθενέστερων.

Το κοινωνικό κράτος στην Ελλάδα είχε ανέκαθεν εγγενείς αδυναμίες στην αντιμετώπιση της φτώχειας και στην προσφορά ίσων ευκαιριών σε όλες τις κοινωνικές ομάδες. Και ακριβώς τη στιγμή που οι πολίτες το είχαν περισσότερο ανάγκη, τότε ήταν που το κράτος αδυνατούσε να καλύψει τις αυξημένες ανάγκες των πολιτών. Λόγω αυτού του κρατικού κενού, νέες δομές –θεσμοθετημένες αλλά και έκτακτες– πήραν τη σκυτάλη για την ανακούφιση των αδυνάμων, ανάμεσά τους και οι ΟΤΑ.

Η Κοινωνική πολιτική ασκείται είτε σε κεντρικό επίπεδο από το κράτος, είτε σε τοπικό επίπεδο από τους ΟΤΑ. Επιπλέον, αναδύονται και άλλες πρωτοβουλίες όπως της Εκκλησίας, Ιδρυμάτων, ΜΚΟ, ιδιωτών και άλλων φορέων. Το κεντρικό κράτος έχει δώσει τη δυνατότητα σε αυτές τις νέες μορφές να εισέλθουν στην παροχή κοινωνικών υπηρεσιών, είτε θεσμοθετημένα είτε εκτάκτως.

Στο πλαίσιο ενός ελλειμματικού δημόσιου μοντέλου παρέμβασης κοινωνικής προστασίας, εντοπίζονται:

- Η έλλειψη στοχευμένων στρατηγικών προστασίας των ατόμων σε κατάσταση ανάγκης και κοινωνικού αποκλεισμού
- Η απουσία ολοκληρωμένων ενεργητικών δράσεων εργασιακής και κοινωνικής ένταξης των ευπαθών ομάδων του πληθυσμού

Σαν αποτέλεσμα, οι ευπαθείς ομάδες πληθυσμού περιορίζονται στην περιστασιακή λήψη επιδοματικών παροχών. Η πολιτική ανάπτυξης της γεωργίας, για παράδειγμα, όπως προαναφέρθηκε ως νέα αρμοδιότητα του Καλλικράτη, θα μπορούσε να παράγει τοπικές θέσεις εργασίας και να μειώσει την ανεργία.

Από το παράδειγμα του Δήμου Κορινθίων προκύπτει ότι οι Δήμοι, αν και καταβάλλουν σημαντικές προσπάθειες για την εκπλήρωση των νέων τους αρμοδιοτήτων, χρειάζονται περισσότερη χρηματοδότηση, καλύτερη οργάνωση αλλά και σωστή οριοθέτηση των στόχων τους για να βελτιώσουν τις παρεχόμενες υπηρεσίες. Η έλλειψη επαρκούς χρηματοδότησης δεν μπορεί να οδηγήσει στη μείωση της φτώχειας και της ανεργίας των δημοτών του αλλά μόνο να ανακουφίσει παροδικά τους ωφελούμενους και μόνο σε θέματα επιβίωσης.

Επίσης, τίθεται το ερώτημα για το κατά πόσο οι Δήμοι μπορούν και θέλουν να έχουν πραγματική επιρροή στη μείωση της ανισότητας και της φτώχειας. Η σημερινή κατάσταση δείχνει ότι αυτό είναι δύσκολο. Στο μέλλον και με τη μεγαλύτερη οικονομική και δομική ανεξαρτησία των Δήμων, αυτό θα μπορούσε να γίνει πραγματικότητα.

Βιβλιογραφία

Λιαδικτυακοί Τόποι/Ιστοσελίδες

Ostry, Berg and Tsangarides, International Monetary Fund, April 2014, “*Redistribution, inequality and growth*”, ανακτήθηκε την Τρίτη 6 Ιανουαρίου 2015 από το <http://www.imf.org/external/pubs/ft/sdn/2014/sdn1402.pdf>

European Centre for Disease Prevention and Control, October 2013, “*Health inequalities, the financial crisis and infectious diseases in Europe*”, ανακτήθηκε την Τρίτη 6 Ιανουαρίου 2015 από το http://www.ecdc.europa.eu/en/publications/Publications/Health_inequalities_financial_crisis.pdf

European Commission, 2010 “*Why socio-economic inequalities increase?*” ανακτήθηκε την Τρίτη 6 Ιανουαρίου 2015 από το http://ec.europa.eu/research/social-sciences/pdf/policy-review-inequalities_en.pdf

Eurostat, September 2014, “*Living standards statistics*”, ανακτήθηκε την Τρίτη 6 Ιανουαρίου 2015 από το http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Living_standard_statistics

Eurostat, September 2014, “*Living standards statistics*”, ανακτήθηκε την Τρίτη 6 Ιανουαρίου 2015 από το http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/People_at_risk_of_poverty_or_social_exclusion

Eurostat, 2014, “*Income inequality statistics*”, ανακτήθηκε την Τρίτη 6 Ιανουαρίου 2015 από το http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Income_inequality_statistics

Eurostat, December 2014, “*GDP per capita in PPS*”, ανακτήθηκε το Σάββατο 10 Ιανουαρίου 2015 από το <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tec00114&plugin=1>

European Union, European Platform for Investing in Children, 2014, “*Country profiles*”, ανακτήθηκε την Τρίτη 6 Ιανουαρίου 2015 από το http://europa.eu/epic/countries/index_en.htm

IZA, Journal of European Labor Studies, September 2013, “*Reducing income inequality in Europe*”, ανακτήθηκε την Τρίτη 6 Ιανουαρίου 2015 από το <http://www.izajournals.com/content/2/1/12>

Mitrakos, Th., Τράπεζα της Ελλάδος, February 2014, “*Working paper: inequality, poverty and social welfare in Greece: distributional effects of austerity*”, ανακτήθηκε την Τρίτη 6 Ιανουαρίου 2015 από το <http://www.bankofgreece.gr/BogEkdoseis/Paper2014174.pdf>

OECD, May 2013, “*Crisis squeezes incomes and puts pressure on inequality and poverty*”, ανακτήθηκε την Τρίτη 6 Ιανουαρίου 2015 από το <http://www.oecd.org/els/soc/OECD2013-Inequality-and-Poverty-8p.pdf>

OECD, 2013, “*Government at a glance: Greece*” ανακτήθηκε την Τρίτη 6 Ιανουαρίου 2015 από το http://www.oecd.org/gov/GAAG2013_CFS_GRC.pdf

OECD, 2014, «*Society at a glance: 2014*» ανακτήθηκε την Τρίτη 6 Ιανουαρίου 2015 από το http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/social-issues-migration-health/society-at-a-glance-2014_soc_glance-2014-en#page5

Polity, Official website, ανακτήθηκε την Τετάρτη 6 Μαΐου 2015 από το <https://www.polity.co.uk/keyconcepts/samples/lister-chapter.pdf>

Wikipedia, December 2014, “*Unemployment benefits*”, ανακτήθηκε την Τρίτη 6 Ιανουαρίου 2015 από το http://en.wikipedia.org/wiki/Unemployment_benefits

Wirtschafts- und Sozialwissenschaftliche Institut (WSI), χωρίς ημερομηνία, ανακτήθηκε την Τρίτη 6 Ιανουαρίου 2015 από το <http://www.wiwi-treff.de/home/index.php?mainkatid=1&ukatid=13&sid=50&artikelid=1385&pagenr=0>

Επιστημονικά άρθρα και μελέτες

Ελληνική Συνομοσπονδία Εμπορίου και Επιχειρηματικότητας (ΕΣΕΕ), 2013, «*Το διεθνές οικονομικό περιβάλλον κατά το 2013 και η Ελλάδα*», ανακτήθηκε την Τρίτη 6 Ιανουαρίου 2015 από το http://www.esee.gr/Portals/0/EasyDNNNewsDocuments/716/01_Kef_2013.pdf

Θεοδωρουλάκης, Μενέλαος & Κουμαριανός, Βαγγέλης ΙΝΕ-ΓΣΕΕ, 2012, «*Συστήματα κοινωνικής ασφάλειας*», ανακτήθηκε την Τρίτη 6 Ιανουαρίου 2015 από http://www.inegsee.gr/wp-content/uploads/2014/02/ekp_yliko_krat_pron2.pdf

Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ, 2014, «*Η Ελληνική οικονομία και η απασχόληση: ετήσια έκθεση 2014*» ανακτήθηκε την Τρίτη 6 Ιανουαρίου 2015 από την ιστοσελίδα της ΓΣΕΕ χωρίς URL

Ινστιτούτο Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (ΙΟΒΕ), 2013, «*Η φαρμακευτική αγορά στην Ελλάδα*», ανακτήθηκε την Τρίτη 6 Ιανουαρίου 2015 από το http://www.iobe.gr/docs/research/RES_05_A_21072014_REP_GR.pdf

ΚΑΝΕΠ-ΓΣΕΕ, «*Δημόσιες και ιδιωτικές δαπάνες εκπαίδευσης σε περιβάλλον κρίσης*», ανακτήθηκε την Τρίτη 6 Ιανουαρίου 2015 από το http://www.kanep-gsee.gr/sitefiles/files/KANEP_DAP_EKPAID_2013.pdf

Μανιάτης, Θανάσης, Τράπεζα της Ελλάδος, χωρίς ημερομηνία, , «*Η δημοσιονομική κρίση και ο κοινωνικός μισθός στην Ελλάδα*» ανακτήθηκε την Τρίτη 6 Ιανουαρίου 2015 από το http://www.bankofgreece.gr/BoGDocuments/13-5_%CE%9C%CE%B1%CE%BD%CE%B9%CE%AC%CF%84%CE%B7%CF%82.pdf

Ματσαγγάνης, Μάνος, Γραφείο Προϋπολογισμού της Βουλής, , «*Δημοσιονομική προσαρμογή: Πόσο δίκαιη είναι η κατανομή των βαρών;*», 24 Σεπτεμβρίου 2014, ανακτήθηκε την Τρίτη 6 Ιανουαρίου 2015 από το <http://www.taxheaven.gr/news/news/view/id/20514>

Παπαθεοδώρου Χρήστος, Δαφέρμος Γιάννης, Danchev Svet & Μαρσέλλου Αιμιλία, ΙΝΕ-ΓΣΕΕ, Δεκέμβριος 2008, «*Οικονομική ανισότητα και φτώχεια στην Ελλάδα*», ανακτήθηκε την Τρίτη 6 Ιανουαρίου 2015 από <http://www.ineobservatory.gr/sitefiles/files/report1.pdf>

Τράπεζα της Ελλάδος, 2012, «*Κοινωνική πολιτική και κοινωνική συνοχή στην Ελλάδα σε συνθήκες κρίσης*», ανακτήθηκε την Τρίτη 6 Ιανουαρίου 2015 από <http://bit.ly/1CYcpEW>

Τράπεζα της Ελλάδος, 2013, «Έκθεση του διοικητή για το 2013», ανακτήθηκε την Παρασκευή 9 Ιανουαρίου 2015 από το <http://www.bankofgreece.gr/BogEkdoseis/ekthdkth2013.pdf>

Χλέτσος, Μιχάλης, (χωρίς ημερομηνία), «Κύκλος διαλέξεων: Οικονομία και Κοινωνία. Κεφάλαιο πρώτο: το κράτος πρόνοιας, ως νέος τρόπος οργάνωσης του κοινωνικού», ανακτήθηκε το Σάββατο 17 Ιανουαρίου 2015 από το http://www.econ.uoi.gr/eeokp/gr/dialekseis_seminaria/seminaria_mathimata/kratos_pronias/ili_mathimat/kefalaio1.pdf

Χλέτσος, Μιχάλης, Εργαστήριο Εφαρμοσμένης Οικονομικής και Κοινωνικής Πολιτικής, χωρίς ημερομηνία, «Η Δομή του Συστήματος Υγείας στην Ελλάδα», Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, ανακτήθηκε την Τρίτη 6 Ιανουαρίου 2015 από το http://www.econ.uoi.gr/eeokp/gr/dialekseis_seminaria/seminaria_mathimata/eisagogikes_enies_politiki_i_gias/ili_mathimatos/kefalaio2.pdf

Λοιπές πηγές

Citybranding: πόλεις και πολιτικές για την ανταγωνιστική ταυτότητα των πόλεων, χωρίς ημερομηνία, επίσημη ιστοσελίδα, ανακτήθηκε την Δευτέρα 12 Ιανουαρίου 2015 από το http://www.citybranding.gr/2014/12/blog-post_19.html

Δήμος Αιγιάλεω, ιστοσελίδα Δήμου, ανακτήθηκε την Τετάρτη 21 Ιανουαρίου 2015 από το www.aigaleo.gr

Δήμος Κορινθίων, Ιστοσελίδα Δήμου Κορινθίων «Κέντρο Κοινωνικής Πολιτικής Δήμου Κορίνθου-Εναρμόνιση Οικογενειακής και Επαγγελματικής Ζωής», ανακτήθηκε την Τρίτη 6 Ιανουαρίου 2015 από το <http://www.kkpdimkorinthos.gr/koinwnikaprogrammata/enarmonish/>

Δήμος Κορινθίων, Ιστοσελίδα Δήμου Κορινθίων «Κέντρο Κοινωνικής Πολιτικής Δήμου Κορίνθου-Κέντρο Κοινωνικής Πολιτικής - ΚΗΦΗ», ανακτήθηκε την Τρίτη 6 Ιανουαρίου 2015 από το <http://www.kkpdimkorinthos.gr/koinwnikaprogrammata/khfh/>

Δήμος Κορινθίων, Ιστοσελίδα Δήμου Κορινθίων «Κέντρο Κοινωνικής Πολιτικής Δήμου Κορίνθου-Κοινωνικό Ιατρείο-Φαρμακείο», ανακτήθηκε την Τρίτη 6 Ιανουαρίου 2015 από το <http://www.kkpdimkorinthos.gr/koinwnikaprogrammata/koinoniko-iatreio-pharmakeio/>

Δήμος Κορινθίων, Σεπτέμβριος 2012, «Πρόγραμμα Δημιουργικής Απασχόλησης Παιδιών σε Δημοτικά Σχολεία», ανακτήθηκε 12 Ιανουαρίου 2015 από το <http://politis.korinthos.gr/Default.aspx?id=2765&nt=108>

Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, 15 Φεβρουαρίου 2012, «Νέα φτώχεια και κοινωνικός αποκλεισμός», ανακτήθηκε την Τρίτη 6 Ιανουαρίου 2015 από το http://www.ekke.gr/images/PDF/Vouli_Nea_Ftoxeia.pdf

Εκκλησία της Ελλάδας, Ιστοσελίδα της Εκκλησίας της Ελλάδος, ανακτήθηκε την Τρίτη 6 Ιανουαρίου 2015 από το <http://www.ecclesia.gr/greek/koinonia/koinonia.asp>

Ελευθεροτυπία, 6/04/2013, «Μαραζώνουν τα Ιατρεία Διακοπής Καπνίσματος», ανακτήθηκε το Σάββατο 10 Ιανουαρίου 2015 από το <http://www.enet.gr/?i=news.el.article&id=355520>

Ελληνική Εταιρεία Περιφερειακής Επιστήμης, Ιούνιος 2012, «Οικονομική κρίση και πολιτικές ανάπτυξης και συνοχής», ανακτήθηκε την Δευτέρα 12 Ιανουαρίου 2015 από το http://www.plandevol.auth.gr/ERSA_GR_CONF_2012/papers/Pallis_Pallis_paper.pdf

ΕΛΣΤΑΤ, Ελληνική Στατιστική Υπηρεσία, 2009-2010, «Στατιστική επετηρίδα της Ελλάδος», ανακτήθηκε την Δευτέρα 12 Ιανουαρίου 2015 από το http://dlib.statistics.gr/Book/GRESYE_01_0002_00061.

ΕΛΣΤΑΤ, Ελληνική Στατιστική Υπηρεσία, Φεβρουάριο 2012, «Δελτίο Τύπου 9 Φεβρουαρίου 2012», ανακτήθηκε την Τρίτη 6 Ιανουαρίου 2015 από το http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/BUCKET/A0101/PressReleases/A0101_SJO02_DT_M M_11_2011_01_F_GR.pdf

ΕΛΣΤΑΤ, Ελληνική Στατιστική Υπηρεσίας, Νοέμβριος 2013, «Δελτίο Τύπου: Έρευνα εισοδήματος και συνθηκών διαβίωσης των νοικοκυριών 2012», ανακτήθηκε την Τρίτη 6 Ιανουαρίου 2015 από το http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/BUCKET/A0802/PressReleases/A0802_SFA10_DT_A N_00_2012_01_F_GR.pdf

ΕΛΣΤΑΤ, Ελληνική Στατιστική Υπηρεσία, Μάρτιος 2014, «Δελτίο τύπου 31 Μαρτίου 2014», ανακτήθηκε την Τρίτη 6 Ιανουαρίου 2015 από το http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/BUCKET/A2103/PressReleases/A2103_SHE35_DT_A N_00_2012_01_F_GR.pdf

ΕΛΣΤΑΤ, Ελληνική Στατιστική Υπηρεσία «Δελτίο Τύπου 18 Σεπτεμβρίου 2014» ανακτήθηκε την Τρίτη 6 Ιανουαρίου 2015 από το http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/BUCKET/A0101/PressReleases/A0101_SJO01_DT_Q Q_02_2014_01_F_GR.pdf

Εστία, χωρίς ημερομηνία, «Μαθητική διαρροή και αγορά εργασίας», ανακτήθηκε την Τρίτη 6 Ιανουαρίου 2015 από το <http://estia.hua.gr:8080/dspace/bitstream/123456789/575/1/karuwtakh.pdf>

Ευρωπαϊκή Στατιστική Υπηρεσία, December 2014, “GDPperCapita”, ανακτήθηκε την Τρίτη 6 Ιανουαρίου 2015 από το <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tec00114>

Korinthia portal, Δεκέμβριος 2012, «Παροχή φαρμάκων στο κοινωνικό φαρμακείο της Κορίνθου», ανακτήθηκε την Δευτέρα 12 Ιανουαρίου 2015 από το <http://www.korinthiaportal.gr/news/3922/parohi-farmakon->

Η Καθημερινή, 12/07/2006, «Μύθος η δωρεάν Παιδεία στην Ελλάδα», ανακτήθηκε το Σάββατο 10 Ιανουαρίου 2015 από το <http://www.kathimerini.gr/256685/article/epikairothta/ellada/my8os-h-dwrean-paideia-sthn-ellada>

Η Καθημερινή, 23/06/2010, «Αναποτελεσματική η κοινωνική πολιτική της χώρας», ανακτήθηκε την Τρίτη 6 Ιανουαρίου 2015 από το <http://www.kathimerini.gr/396976/article/epikairothta/ellada/anapotelesmatikh-h-koinwnikh-politikh-ths-xwras>

Η Καθημερινή, 22/11/2012, «Το κοινωνικό πορτραίτο της Ελλάδας», ανακτήθηκε την Τρίτη 6 Ιανουαρίου 2015 από το <http://www.kathimerini.gr/20238/article/epikairothta/ellada/ekke-to-koinwniko-portreto-ths-elladas>

Η Καθημερινή, 17/02/2013, «*Εκρηκτική η αύξηση των «κόκκινων» δανείων νοικοκυριών, επιχειρήσεων*», ανακτήθηκε την Παρασκευή 9 Ιανουαρίου 2015 από το <http://www.kathimerini.gr/481103/article/oikonomia/ellhnikh-oikonomia/ekrhktikh-h-ay3hsh-twn-kokkinwn-daneiwn-noikokyriwn-epixeirhsewn>

Η Καθημερινή, 02/01/2013, «*Μειωμένες οι δαπάνες για την Υγεία λόγω κρίσης*», ανακτήθηκε το Σάββατο 10 Ιανουαρίου 2015 από το <http://www.kathimerini.gr/477141/article/epikairothta/politikh/meiwmenes-oi-dapanes-gia-thn-ygeia-logw-krishs>

Η Καθημερινή, 21/05/2013, «*Αυξήθηκαν οι νέες προσλήψεις αλλά και η ανασφάλιστη εργασία το α' τρίμηνο*», ανακτήθηκε την Παρασκευή 9 Ιανουαρίου 2015 από το <http://www.kathimerini.gr/488704/article/oikonomia/ellhnikh-oikonomia/ay3h8hkan-oi-nees-proslhyeis-alla-kai-h-anasfalisth-ergasia-to-a-trimhno>

Η Καθημερινή, 31/05/2013, «*Οι δήμαρχοι δεν θέλουν άλλες περικοπές στους ΟΤΑ*», ανακτήθηκε το Σάββατο 10 Ιανουαρίου 2015 από το <http://www.kathimerini.gr/41136/article/epikairothta/ellada/oi-dhmarxoi-den-8eloy-n-alles-perikopes-stoys-ota>

Η Καθημερινή, 10/06/2013, «*Βουλή: Αντιδράσεις για την άρνηση στην παράταση αναστολής των πλειστηριασμών*», ανακτήθηκε την Παρασκευή 9 Ιανουαρίου 2015 από το <http://www.kathimerini.gr/42520/article/epikairothta/politikh/voylh-antidraseis-gia-thn-arnhsh-sthn-paratash-anastolhs-twn-pleisthriasmwn>

Η Καθημερινή, 22/11/2013, «*6,8 δις ευρώ για το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων*», ανακτήθηκε την Τρίτη 6 Ιανουαρίου 2015 από το <http://www.kathimerini.gr/504319/article/oikonomia/ellhnikh-oikonomia/68-dis-eyrw-gia-to-programma-dhmosiwn-ependysewn>

Η Καθημερινή, 1/12/2013, «*Πάνω από ένα εκατομμύριο οι απλήρωτοι εργαζόμενοι*», ανακτήθηκε την Παρασκευή 9 Ιανουαρίου 2015 από το <http://www.kathimerini.gr/61267/article/oikonomia/ellhnikh-oikonomia/panw-apo-ena-ekatommyrio-oi-aplhrwtoi-ergazomenoi>

Η Καθημερινή, 11/04/2014, «*Στο 26,7% η ανεργία τον Ιανουάριο, στο 56,8% στους νέους έως 24 ετών*», ανακτήθηκε το Σάββατο 10 Ιανουαρίου 2015 από το <http://www.kathimerini.gr/762062/article/oikonomia/ellhnikh-oikonomia/sto-267-h-anergia-ton-ianoyario-sto-568-stoys-neoys-ews-24-etwn>

Η Καθημερινή, 24/04/2014, «*Δωρεάν φάρμακα σε ανασφάλιστους*», ανακτήθηκε την Παρασκευή 9 Ιανουαρίου 2015 από το <http://www.kathimerini.gr/763865/article/epikairothta/ellada/dwrean-farmaka-se-anasfalistoys>

Η Καθημερινή, 22/06/2014, «*Μονόδρομος η ρήτρα μηδενικού ελλείμματος και στις κύριες συντάξεις*», ανακτήθηκε το Σάββατο 10 Ιανουαρίου 2015 από το <http://www.kathimerini.gr/772875/article/oikonomia/ellhnikh-oikonomia/monodromos-h-rhtra-mhdenikoy-elleimματος-kai-stis-kyries-syntaxeis>

Η Καθημερινή, 1/10/2014, «*Τα «κόκκινα δάνεια» στο τραπέζι της τρόικας*», ανακτήθηκε την Παρασκευή 9 Ιανουαρίου 2015 από το <http://www.kathimerini.gr/786145/article/oikonomia/ellhnikh-oikonomia/ta-kokkina-daneia-sto-trapezi-ths-troikas>

Η Καθημερινή, 1/11/2014, «Εισόδημα 48,4 δισ. ευρώ έχασαν τα νοικοκυριά από την αρχή της κρίσης», ανακτήθηκε την Παρασκευή 9 Ιανουαρίου 2015 από το <http://www.kathimerini.gr/790140/article/oikonomia/ellhnikh-oikonomia/eisodhma-484-dis-eyrw-exasanta-noikokyria-apo-thn-arxh-ths-krishs>

Η Καθημερινή, 21/11/2014 «Αυξήθηκαν οι πολύ πλούσιοι στην Ελλάδα» ανακτήθηκε την Τρίτη 6 Ιανουαρίου 2015 από το <http://www.kathimerini.gr/792855/article/oikonomia/die8nhs-oikonomia/ay3h8hkan-oi-poly-ploysioi-sthn-ellada>

Η Καθημερινή, 14/12/2014 «Μείωση των καπνιστών κατά 30% σε πέντε χρόνια», ανακτήθηκε το Σάββατο 10 Ιανουαρίου 2015 από το <http://www.kathimerini.gr/795863/article/epikairothta/politikh/meiwsh-twn-kapnistwn-kata-30-se-pente-xronia>

Η Καθημερινή, 17/12/2014, «Φρενάρει η πτώση μισθών το 2014, αυξάνονται το 2015», ανακτήθηκε την Παρασκευή 9 Ιανουαρίου 2015 από το <http://www.kathimerini.gr/796140/article/oikonomia/ellhnikh-oikonomia/frenarei-h-ptwsh-mis8wn-to-2014-ay3anontai-to-2015>

Ημερησία, 5/10/2014, «Η ακτινογραφία της ιδιωτικής εκπαίδευσης», ανακτήθηκε την Τρίτη 6 Ιανουαρίου 2015 από το <http://www.imerisia.gr/article.asp?catid=26510&subid=2&pubid=113361141>

Ημερησία, 26/09/2014 «Πόσο μειώθηκαν οι μισθοί στην Ελλάδα», ανακτήθηκε την Τρίτη 6 Ιανουαρίου 2015 από το <http://www.imerisia.gr/article.asp?catid=26516&subid=2&pubid=113355192>

Κοινωνία της Πληροφορίας, 2010, «Εφημερίς της Κυβέρνησης, ΦΕΚ 65/2010: Μηχανισμός στήριξης της Ελληνικής οικονομίας», ανακτήθηκε το Σάββατο 10 Ιανουαρίου 2015 από το http://www.ktpae.gr/pdf/D_7_N_3845_2010.pdf

Κρατικός Προϋπολογισμός, Νοέμβριος 2013, ανακτήθηκε την Τρίτη 6 Ιανουαρίου 2015 από το <http://www.minfin.gr/content-api/f/binaryChannel/minfin/datastore/7a/b5/de/7ab5dea0f3e0feaf04bee1189ca5171cb530b5c2/application/pdf/%CE%9A%CE%95%CE%9D%CE%A4%CE%A1%CE%99%CE%9A%CE%95%CE%A3++%CE%A5%CE%A0%CE%97%CE%A1%CE%95%CE%A3%CE%99%CE%95%CE%A3+2014.pdf>

Νόημα, Δεκέμβριο 2009 - Ιανουάριος 2010, «Social Welfare Magazine», », ανακτήθηκε την Τρίτη 6 Ιανουαρίου 2015 από το http://www.swm.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=149&Itemid=

ΟΙΕΛΕ, 16/11/2014, «Κυνική ομολογία του πρωθυπουργού στην Καθημερινή: «Αναβάθμιση» της δημόσιας παιδείας σημαίνει έξωση των φτωχών μαθητών από την εκπαίδευση», ανακτήθηκε την Τετάρτη 6 Μαΐου 2015 από το <http://www.oiele.gr/kynikh-omologia-toy-prothypourgoy-stin-kathimerini-anavathmisi-tis-dimosias-paideias-simainei-exosi>

Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας, 2013, «Έννοιες και αρχές στην αντιμετώπιση των κοινωνικών ανισοτήτων στην υγεία», ανακτήθηκε την Τρίτη 6 Ιανουαρίου 2015 από το https://www.cut.ac.cy/digitalAssets/113/113250_combined_files_FINAL_.pdf

Protagon, 27/02/2012, «Πριν το τέλος», ανακτήθηκε το Σάββατο 10 Ιανουαρίου 2015 από το <http://www.protagon.gr/?i=protagon.el.article&id=11970>

Taxhaven, 19/06/2014, «Πίνακες νομοθετημένων γενικών κατωτάτων ορίων μισθών και ημερομισθίων», ανακτήθηκε την Τρίτη 6 Ιανουαρίου 2015 από το <http://www.taxheaven.gr/laws/circular/view/id/18922>

The Wealth Report 2014, Knight Frank, “The Wealth Report 2014”, ανακτήθηκε την Τρίτη 6 Ιανουαρίου 2015 από το <http://www.thewealthreport.net/resources/thewealthreport2014.pdf>

Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων, χωρίς ημερομηνία, «Η εκπαίδευση στην Ελλάδα», ανακτήθηκε την Τρίτη 6 Ιανουαρίου 2015 από <http://www.minedu.gov.gr/2012-07-19-10-59-39/298-uncategorised/299-to-ekpaideytiko-systima.html>

Υπουργείο Οικονομικών, 2008, «Παρουσίαση προϋπολογισμού 2008 από τον Υπουργό Οικονομικών», ανακτήθηκε την Τρίτη 6 Ιανουαρίου 2015 από το <http://glotta.ntua.gr/posdep/Epitroph/2008-pro-budget.pdf>

Υπουργείο Εσωτερικών, χωρίς ημερομηνία, «Πρόγραμμα ανασυγκρότησης της πρωτοβάθμιας τοπικής αυτοδιοίκησης – Καποδίστριας», ανακτήθηκε την Δευτέρα 12 Ιανουαρίου 2015 από το <http://www.ypes.gr/kapodistriasis/greek/kapo/program.htm>

Υπουργείο Εσωτερικών, χωρίς ημερομηνία, «Το πρόγραμμα Καλλικράτης», ανακτήθηκε την Δευτέρα 12 Ιανουαρίου 2015 από το <http://www.ypes.gr/el/Regions/programma/>

Υπουργείο Εσωτερικών, χωρίς ημερομηνία, «Αιτιολογική έκθεση του σχεδίου νόμου ‘Νέα αρχιτεκτονική της Αυτοδιοίκησης και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης –Καλλικράτης’», ανακτήθηκε τη Δευτέρα 12 Ιανουαρίου 2015 από το http://www.ypes.gr/UserFiles/f0ff9297-f516-40ff-a70e-eca84e2ec9b9/aitiologiki_kallikrati_9_6_2010.pdf

Υπουργείο Εσωτερικών, 2010, «Έκθεση αξιολόγησης συνεπειών ρυθμίσεων του σχεδίου νόμου: ‘Νέα αρχιτεκτονική της Αυτοδιοίκησης και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης –Καλλικράτης’», ανακτήθηκε την Δευτέρα 12 Ιανουαρίου 2015 από το http://www.ypes.gr/UserFiles/f0ff9297-f516-40ff-a70e-eca84e2ec9b9/ekthesi_synpeivn_kallikraths_9_6_2

Παράρτημα